

Said AHMAD

KELINLAR QO'ZG'OLONI

UCH PARDALI HAZIL

QATNASHUVCHILAR

F a r m o n b i b i . Oila boshi, 75 yoshda.
B a s h o r a t . O'rinboyning xotini, tikuvchi.
B o ' s t o n . Mahkamning xotini.
L u t f i . Askarning xotini.
S o t t i . Komilning xotini.
M u h a y y o . Ma'murning xotini.
M y e h r i . Hakimning xotini.
N i g o r a . To'xtaning xotini.
B y e g o n a x o t i n .
O ' r i n b o y . Ekonomist.
M a h k a m . Buxgalter.
A s q a r . Militsiya polkovnig
K o m i l . O'qituvchi.
M a ' m u r . Artist.
H a k i m . Vrach.
T o ' x t a . Kenja o'g'il.
U s t a B o q i . Yamoqchi.
M u x b i r .

BIRINCHI PARDA

Poyafzal remont qiladigan ustaning budkasi. Tepasida «Aholiga maishiy xizmat ko'rsatish shahar kombinatining filiali № 1» degan yozuv.

U s t a B o q i . (*budka oldini supurib*). Oh, tonggi kontsertdan zo'ri bo'lmaydi-da. (*Qopga ko'zi tushib.*) Obbo, kampiri tushmagur-e! Bularni o'n besh martalab remont qilganman. Yana opchiqibdi. Balo, balo, bu kampir. (*Sahna pardasini ko'rsatib.*) Mamlakatimizning territoriyasi xuddi shu yerga kelganda tugaydi. U yog'i boshqa mamlakat. Mana shu parda chegara. U yog'i xotin poshshoning yurti. Bu poshsholikning o'z qonuni, o'z urf-odatları bor. Ajablanmang. To'g'ri gapni aytyapman. Poshsho xotinning yetti o'g'li, yetti kelini, qirq bir nevarasi bor. Jami bo'lib bu uyda ellik olti kishi turadi. Kampir Gorispolkomga borib, janjal qilaverib, oxiri shu do'konni ochtirdi. Har kuni bu uydan bir qop jag'i ayrilgan, poshnasi ko'chgan, yirtilgan etik deysizmi, tufli deysizmi, tapochka deysizmi, chiqaveradi. Kechgacha yamaganim-yamagan. Narigi mahalla u yoqda tursin, yonimdagi qo'shnilar ham biror nimasini menga yamatolmaydi. Kampirning eski-tuskisidan bo'shamayman. Bugun o'n kun bo'ldi, shu xotin kenja o'g'lini uylantirdi. To'y-tomoshaning shovqin, karnay-sarnay tovushlari chegaraning bu tomoniga ham eshitilib turdi. Ishonmayapsiz-a? Yo'q, ishoning. Xotin poshshoning yurtini bir ko'rasizmi? Ko'rsatay-a? (*Sahna chetiga kichkiradi.*) Hoy, kim bor? Chegarani ochinglar. Ochinglar deyapman!

Asta-sekin parda ochila boshlaydi. Katta hovli.
N i g o r a ichki kiyimda, yelkasida g'ildirak xala-xo'p bilan chiqadi.

N i g o r a. To'y bilan bo'lib, o'n kundan beri zaryadka qilolmadim. Bellarim qotib, lanj bo'lib ketyapman.

G'ildirakni belidan aylantirib saxnaning u boshidan bu boshiga borib kelaveradi. Shu payt qo'lida obdasta ushlagan Gaynona — F a r m o n b i b i chiqadi Kelinini shu alpozda ko'rib, ko'lidagi obdastani tashlab yuboradi.

F a r m o n. Bu nima, ajinami? Hoy, to'xta! To'xta, deyman!

N i g o r a. Hozir, hozir, oyijon. Yana besh minut zaryadka qilay.

F a r m o n (*erga o'tirib oladi*). Voydod! Uyimga ajina keldi. Uyimdan farishta qochdi. Qanaqa baloga giriftor bo'ldim.

Eshiklar ochilib, o'g'illari, kelinlari yugurib chiqa boshlaydilar.

H a k i m. Boshlandi. Nima gap? Tinchlikmi? O'g'ri tushiptimi?

F a r m o n (*o'tirib olganicha*). Anavuni qaranglar, anavuni!

Belida g'ildirak aylanayotgan Nigoraga karab hamma hayron turib qoladi.

Eri qani, eri o'lgur qani? Chaqiringlar.

O' r i n b o y. To'xtavoy, hoy To'xtavoy. Turmaysanmi, uka. Hovli qiyomat bo'lib ketdi-ku.

F a r m o n. G'aflat bosib yotmay o'! Xotining qo'yingdan chiqib ketsa bilmasang, hovlida qiyomat qo'psa bilmasang.

Ko'zlarini uqalab To'xtavoy chiqib keladi. Kelinlar orasida shivir-shivir gap. Ermak qilib kulishadi.

S o t t i. Kelin uxlatmagan-da.

L u t f i. Qo'ysangiz-chi, ovsin!

B o' s t o n. Bu desangiz...

M y e h r i. Og'zidan so'lagi oqyapti. Qazi yedirib turish kerak. Jenshen degan doridan opkelib beraman. Bo'lmasa yiqilib qoladi.

F a r m o n. Bo'ldi, ko'p valdiramalaring. (*To'xtaga.*) Bu yoqqa kel. (*To'xta bir xotiniga, bir kelin ayalariga harab onasi tomon yura boshlaydi.*) Men senga kim bo'laman?

T o' x t a. Oyim bo'lasiz.

F a r m o n. Xo'sh, menga ayt-chi, senga ona kerakmi, xotin kerakmi?

T o' x t a (*o'ylab qoladi. Komil unga ikkita barmog'ini ko'rsatadi*). Ikkovingiz ham keraksiz.

F a r m o n. Senga oq sut bergan onangdan xotin aziz bo'пти-da. Yo'q, bunaqasi ketmaydi. Xotiningni hozir oyisinikiga eltib qo'lasan.

T o' x t a. Nimaga, oyijon?

F a r m o n. Nimaga-nimagasi yo'q. Qo'lasan, vassalom.

T o' x t a. Uylanganimga bir hafta bo'lgani yo'g'-a, oyijon. Akalar, bir narsa denglar.

O' r i n b o y. Bir-birining diydoriga hali to'ygani yo'g'-a, yana ozroq qo'yib bering. Balki bir-biringlar bilan til topishib ketisharsizlar.

F a r m o n (*elkasiga g'ildirak tashlab maykachan turgan Nigorani ko'rsatib*). Shu sharmanda bilan til topishamanmi? Ahvolini qara!

Mehri dorga yoyilgan dasturxonlardan birini Nigoraning yelkasiga tashlab ko'yadi.

A s q a r. Hali yosh-da, oyi. Bir-ikki oy o'tsin, qolipingizga solib olasiz.

K o m i l. Oyijon, bu kelinchak hali minilmagan toydek narsa, o'zingiz egarlab, og'ziga no'xta solib olasiz.

S o t t i (*o'zicha to'ng'illab*). Minilmagan emish. Tavba!

F a r m o n. Hoy bola, menga qara, xotiningni yana shu alpozda ko'rsam, mendan xafa bo'lmayсан. E, boringlar-e. Bet-qo'llaringni yuvlaring. Tahoratim ham ushalib ketdi.

L u t f i. O'zingiz chaqirdingiz-ku, oyijon.

F a r m o n. Senlarni emas, erkaklarni chaqirganman. Jo'nalaring!

S o t t i. Hozir issiq suv chapishtirib beraman. Tahoratingizni yangilab olasiz, oyijon.

B o' s t o n (*chiqib ketarkan*). Patxalim o'lgur. Shu desangiz...

B a s h o r a t. Suykalmay joning chiqsin! (*Hali ham yelkasida dasturxon bilan turgan Nigoraga*.) Mana shu Sottixon ovsiningizga ehtiyot bo'ling. Aslo sir ayta ko'rmang, darrov sotadi. Ishonmagin do'stingga, somon tiqar po'stingga.

M u h a y y o. Shpion bu o'lgur, shpion!

M y e h r i. Bu shpion o'lgur hammamizni nervniy qilib qo'ygan.

Chiqib ketishadi. Sahnada To'xta bilan Nigora.

T o' x t a. Nigoraxon, men sizga nima degan edim? Oyim sal qattiqroqlar demaganmidim. Shu o'lgur gimnastikani uyda qilsangiz bo'lmasmidi?

N i g o r a. Bunchalik ekanliklarini qaerdan bilibman?

T o' x t a. O'zingiz o'ylab ko'ring. Axir qaynona oldiga kelin degan yalang'och chiqadimi?

N i g o r a. Nega yalang'och bo'larkanman? Mana bular nima? (*Mayka-trusiklarini ko'rsatadi*.) Axir televizorda ham shunaqa chiqaman-ku.

T o' x t a. Televizor boshqa, oyim boshqa.

N i g o r a. Menga qarang, To'xta aka. Men sizga tegayotganimda oyingizning shunaqaliklarini bilib tekkanman. Bu kampir seni yeb qo'yadi, deyishdi, myasorubkadan o'tqazvoradi, deyishdi, seni eshak qilib ustingga minib oladi, deyishdi. Seni ignaning teshigidan o'tqazvoradi, deyishdi. Burningdan ip o'tqazib, tuyaga o'xshatib yetaklab yuradi, deyishdi.

T o' x t a. Bilar ekansiz-ku!

N i g o r a. Bu gaplarning hammasiga bitta qilib javob berganman.

T o' x t a. Nima deb javob bergansiz?

N i g o r a. Parvo qilmanglar, bunaqa kampirlarning yigirmatasini choynak-piyolaga o'xshatib tokchaga terib qo'yaman, deganman.

T o' x t a. Voy-bo', hali shunaqamisiz?

N i g o r a. Shunaqaligimni bila turib, nega qo'rqmay sovchi qo'ydingiz?

T o' x t a. Axir men sizni sevaman.

N i g o r a. Kelin ayalarimning ahvolini ko'rib, yana bitta bo'shshagan kelin kelmasin, sal zo'rrog'idan bo'lsin, deb qidirib yurgan edim, deb aytgan edingiz-ku. Juda oyingiz bop kelinman. Suyunavering. Endi uyimizda revolyutsiya qilsak bo'ladi. (*Yig'laydi*.)

T o' x t a. Yig'lamang. Ammo-lekin bilasizmi, oyimning unvonlari qanaqa?

N i g o r a. Bilaman, shaharda u kishini General kampir deb atashar ekan.

T o' x t a. Yo'q, shaharda shunaqa deyishadi. Ammo mahallada u kishini Marshal kampir deyishadi-ya.

N i g o r a. Nima, siz meni sira ham qo'rqmaydi, deb o'ylaysizmi? Agar yetti kelin ko'lni qo'lga berib, bir jang qilsak, Marshal kampirning boshiga qurshovda qolgan feldmarshal Paulyusning kunini solishimiz hech gapmas.

T o' x t a. Bas. Kirib kiyinaylik. Chiqib qolsalar nonushtani ham tatitmaydilar.

I k k o v i chikib ketishadi. Orqadan poylab S o t t i kiradi.

S o t t i. Nima deydi? Qurshov? Paulyus? Tushunolmay qoldim-da. Pamyatim o'lgur, ayniyapti.

Birin-ketin kelinlar chiqib hovlini yig'ishtira boshlaydilar. Biri dordan kirlarni oladi, biri chorpoyaga joy qiladi, biri hovlini supura boshlaydi. Ichkaridan F a r m o n b i b i ning ovozi.

F a r m o n. Kelinlaru, hoy kelinlar. Hoy, tandirga kim o't qalagan? Nonni yopmaysanlarmi?

B o ' s t o n. Voy o'lay. (*Shoshib chiqib ketarkan.*) Shu desangiz...

L u t f i. Butun fikru-xayolim Nigoraxonda. Bechoraga yomon bo'ldi. Oyim endi unga kun bermaydilar.

M y e h r i. Bitta yo'li, A, B, V, G, D vitaminlaridan yeb turishi kerak, bo'lmasa holdan toyib qoladi.

M u h a y y o. Ovsiningiz xiylacha bor. Ayamga osonlikcha jilovini tutqazib qo'ymaydi.

L u t f i. Shundoq deysizu, o'zimdanda qiyos. Kelganimda tipratikonga o'xshab hurpayib, duch kelganga ignamni sanchirdim.

B a s h o r a t. Esingizdami?

L u t f i. Bo'lmasam-chi. Oyimning qo'liga tushdimu yelkamni kim silasa, mushukdek mudraydigan bo'lib qoldim.

M u h a y y o. Oyim tipratikonni teskarisiga silab uxlatadiganlardan.

B a s h o r a t. Zo'rdan zo'r chiqsa, zo'r bo'ynini qisar.

L u t f i. Samolyotni ayting, o'rgilay, samolyotni. Osmoni falakni guldiratib kelayotgan samolyot uyimiz tepasiga kelganda pildirpis qilib, ovozini chiqazmay o'tadi.

M u h a y y o. Mulla akangiz-chi, bedanaga ishqiboz. Shundoq sayroqi bedanalarni topib keladilar. Sho'rliklar oyimni ko'rishi bilan soqov bo'ladi qoladi.

L u t f i. Qo'shnimizning xo'rozi.

M y e h r i. Xo'roz! Zo'r xo'roz-da.

L u t f i. O'lgur ham anchadan beri qichqirmay qo'ydi.

M u h a y y o. Oyimdan qo'rqadi. Qo'rqadi, o'rgilay.

S o t t i. Nonushta tayyor!

Birin-ketin erkaklar chiqib kela boshlaydilar.

M a ' m u r. Uyquga to'ymay o'lib ketarkanmiz-da. Bor, sochiqni olib kel!

M u x a y y o. Xo'p bo'ladi.

O' r i n b o y. Joyni yana chorpoyaga (*supaga*) qildilaringmi? Yangi dazmollangan shim bilan qandoq o'tiramiz?

M a h k a m. Hali ham bo'lsa joyni manavi stolga olinglar.

K o m i l. Shunaqa qilinglar, baraka topgurlar.

M y e h r i. Mumkinmi? Oyim stulda o'tirolmaydilar, nerv sistemalari ko'tarmaydi.

A s q a r. Bir amallab ko'ndiramiz. G'ijim shim bilan ishga borib bo'ladimi?

M a ' m u r. Menga baribir.

K o m i l. Sen xalturachi-otarchilarga to'ylarda chorpoyaga shunaqa joy qilishadi. O'rganib qolgansan-da. Sotti, joyni bu yoqqa ol.

S o t t i. Yo'q. Kim aytdi sizlarga, kallayi-sahardan posbon bo'lib olinglar deb. Chorpoyaga o'tirasizlar.

A s q a r (*O'rinboyga*). Aka, Mingboevni bilasiz-a, shu qanaqa odam?

O' r i n b o y. Qaysi Mingboev? Baza direktorimi? Nima edi?

A s q a r. O'zim, shunday.

O' r i n b o y. Bir gapni boshlagandan keyin bu yog'ini ham ayt-da.

A s q a r. Shunchaki so'radim-da.

O' r i n b o y. Militsiya shunchaki so'ramaydi. Iching to'la sir, uka.

A s q a r (*Ma'murga*). Avvalgi kuni kimning to'yiga borganding? Kim to'yga aytsa ketaverasanmi? Bir kun emas, bir kun bizga gap tekkizasan. O'sha to'y qilgan Mingboev kecha qamaldi.

K o m i l. Ishi bojamga oshirilipti. Bazani ham bojam reviziya qilyapti. Mingboev juda ustasi farang odam ekan.

M a ' m u r. Hunarimiz shu bo'lgandan keyin kim to'yga aytsa ketaveramiz-da. Bizga taka bo'lsin, yuz gramm suti bo'lsin.

A s q a r. Sen bilan qanaqa gaplashsa bo'ladi, uka? Qanaqa?

M a h k a m. Nodonsan, uka, nodonsan. (*Qo'lidagi cho't toshlarini turtib*). Birinchidan, qonun bor, ikkinchidan, odamgarchilik bor, uchinchidan, insof degan narsa bor. Ana shular oldida pul bir tiyin. Bidingmi?

K o m i l. Akamni qara. O'ttiz yildan beri buxgalterlik qiladilar, qo'llaridan eng kamida yigirma million so'm pul o'tgan.

M a h k a m. O'n-o'n besh milliard desang-chi.

K o m i l. Ellikdan ortiq reviziya ko'rganlar. Hamma vaqt hisob-kitob to'ppa-to'g'ri chiqqan. Bu nimadan? To'g'rilikdan. Insofdan. Ko'zingga qara, bola.

H a k i m. Hammanglardan o'ziming hunarim durust ekan. Pul tutmayman.

M a ' m u r. Voh, pul tutmayman emish. Do'xtirlik ham ish bo'ptimi? Har o'n besh kunda moyana poylab o'tirasiz.

A s q a r. Senga qanday qilib bas kelib bo'ladi, yaxshisi seni oyimga aytish kerak.

M a ' m u r. Yo'q, yo'q, oyimga aytmang.

K o m i l. Oyimga o'xshab...

Shu payt F a r m o n b i b i, unga ergashib S o t t i kiradi. Kampir K o m i l ning «Oyimga o'xshab...» degan so'zini ilg'ab qoladi.

S o t t i. Oyimlar...

M a ' m u r. Yaxshi yotib turdingizmi, oyi?

F a r m o n. Ha, nima? Oyisiga o'xshasa yomon bo'ptimi? Sen yetimchalarning boshini ikki qilgan kim? Agar oyingga o'xshagan xotin shaharda bitta bo'lsa, oying. Ikkita bo'lsa ham shu oying. Beva boshim bilan topgan-tutganlaringni mahkam ushlab, shuncha uy qurdim. Maza qilib o'tiribsanlar. Ro'zg'oring but. Bu nimadan? Oyingning saranjomligidan. Birovga muhtoj qilmadim. Qo'ni-qo'shnilardan bir kaft tuz, bitta piyoz so'ramadim. Xumchang to'la moy, qop-qop unu, guruch. Ha, oyingga o'xshasa yomon bo'ptimi? Hamma xotinlar oyingga o'xshasa jon-jon deydi. Bu gap seni gapingmas. Seni xotining Mehrini gapi.

S o t t i. To'g'ri. Ie, oyi, bu kishini xotinlari menman-ku.

F a r m o n. Ie, sen buni xotini eding-a, yo'q, yo'q, bundan bu gap chiqmaydi, yanglishtirib yuboribman. Otang rahmatlik erkaklikni o'rniga qo'yardi. Rahmatlikni hamma Azim sher deb atardi. Yursa yer titrardi. Yo'talsa, daraxtdagi qushlar parr etib uchib ketardi. Aksa ursa, osmonda momaqaldiroq bo'lib, chaqmoq chaqardi. Rahmatlik xotin kishini gapini gap demasdi. (*Ko'ziga yosh olib*.) Shundoq odam tuproqda yotibdi. (*Birdan o'ziga kelib*). Kenja kelin qani? Nega ko'rinmaydi?

A s q a r. Shuncha gap bekorga ketdi-ya.

S o t t i. Yangi kelin-kuyov misoli Layli-Majnun. Bir-birini yalab o'tirishgandir-da.

F a r m o n. Yalashmay bor bo'lishsin. Hozir kun qisqa, kechasi uzun.

M y e h r i. O'zlari nimjonroq edilar-da. Kaloriyali ovqatni kam yeydilar. Yo jenshen...

F a r m o n (*ensasi qotib*). Chaqir.

S o t t i yugurib chiqib ketadi.

Shu kelinim baraka topgur ko'p mo'min-qobil chiqdi-da.

B o ' s t o n bir savat issiq non olib chiqadi.

B o ' s t o n. Mana oyijon, shu desangiz...

F a r m o n. Ichkariga opkirib qo'y. Mana, yumshoqqina buxanka nonlar, mana shularni yenglar.

H a k i m. Hay, mayli, mayli.

M a h k a m. Issig'idan yeylik-da, oyijon.

F a r m o n. Sovigani teshib chiqmas. Bu nonlar nevaralarimga, pioner lageriga olib boraman. O'zingni bolang yeydi. Aytganday, Asqarjon bolam, ishga borginu mashinangni g'ir etib qaytarib yubor. Birrov Oqtoshga borib kelaman.

A s q a r. Idoraning mashinasi, mumkinmas. Yonida qizil chizig'i bor. Gap bo'ladi. Qonunga sig'maydigan ishni qilmaylik-da.

F a r m o n. Bolangni ko'rib kelaman-a. Chizig'i borligi uchun aytyapman-da.

K o m i l. Asqar to'g'ri aytyapti. O'zimizning mashinamiz bor-ku. O'shanda boring. Mana kelingiz Sottixon o'zi mashinani haydab borib, o'zi haydab olib kelib qo'yadi.

F a r m o n. Yap-yangi mashinada-ya? Esing bormi? Oqtoshning o'nqir-cho'nqir yo'llarida mashina rasvo bo'ladi. Har biri sakson so'mli g'ildirak yedirilib adoyi-tamom bo'ladi-ku.

O' r i n b o y. Choydan ber. Hukumatniki yedirilmaydimi?

F a r m o n. Hukumatnikini joni qattiq. Yubormaysanmi? Otaginang shundoq Azim sher bo'lib bir gapimni ikki qilgan emas.

M a h k a m (*Asqarni turtib*). Xo'p deb qo'ya qol. Bo'lmasa qutulmaysan.

A s q a r. Bo'pti. Ammo-lekin boshqa taraflarga borib yurmang.

Sotti Nigora bilan To'xtavoyini boshlab chiqadi.

S o t t i. Layli-Majnun. (*Nigoraga*). Engashib salom qiling.

N i g o r a. Salom!

F a r m o n (*g'azab bilan*). Qaysi go'rda tarbiya ko'rgansiz? Ota-onangiz axloq, odob degan narsalarni o'rgatmaganmi? (*Yuzini teskari o'giradi.*)

S o t t i. Egilib salom bering!

Erkamlarning hammasi hang-mang bo'lib qarab turishipti. Lutfi Bo'stonning qulog'iga shivirlaydi.

L u t f i. Hozir bir ishkal bo'ladi.

B o ' s t o n. Shu desangiz, hech balo bo'lmaydi. Kenja ovsin bo'sh kelmaydiganga o'xshaydi.

L u t f i. Shundoq qilsin. Bizlarga ham shu bahona yo'l ochiladi.

B a s h o r a t. Kichkina demang bizni, ko'tarib uraman sizni, deganlari shu ekan-da.

F a r m o n. Hoy, bola, o'laman-qolaman, shuni olmasam o'zimni o'ldiraman, deb topgan xotining shumi? Yo'qot buningni? Agar qo'yvormas ekansan, otaginagni arvochini o'rtaga solaman.

T o ' x t a. Oyi, hozir xotin qo'yish taqiqlangan.

F a r m o n. Sen qo'yasang, men qo'yaman.

T o ' x t a. ZAGSdan sizmi yo men o'tganmanmi? Meni qo'yadigan xotinim yo'q.

F a r m o n (*o'rnidan turib ketadi.*) Ko'rdinglarmi, buniyam burnidan ip o'tkazib olgan. (*Birpasda hammayoq to's-to'polon bo'lib ketadi. Mahkam onasini joyiga o'tqazadi.*)

M a h k a m. Axir, onajon, nima qilasiz yoshlarning ishiga aralashib, bilganicha yashayvermaydimi?

F a r m o n. Bu uy ham bir hukumat. Ha, bir mamlakat. O'z poshshosi, o'z qonuni bor.

L u t f i (*Sottini ko'rsatib*). O'z shpioni ham bor.

S o t t i. Eshitdingizmi? Eshitdingizmi? Eriga tvorog qilib bersam ham yoqmayman.

F a r m o n. Voy, sen o'lgurning ham tiling chiqib qopti-ku. Manavini kelganiga o'n kun bo'lmay boshqa kelinlarimni ham yo'ldan urdi. Voydod, voydod...

S o t t i. Voy, oyimni o'ldirib qo'yasizlar...

A s k a r. O'zingizni bosib oling. Ho, Hakimjon, uspakayushiy doringdan ber. (*Hakim sakvoyajdan tabletka olib onasining kaftiga qo'yadi. Kampir dorini yutadi.*)

K o m i l. (*Nigorani yetaklab chetga olib chiqadi*). Jon singlim, ikki-uch kun kampirning aytganlarini qilib turing. Keyin bu yog'ini bir balo qilarmiz. Bunaqada bo'lmaydi. Ikki qo'chqorning boshi bir qozonda qaynamas, deb bekor aytmagan ekanlar. Bir hafta, bir hafta. Nima desalar shuni qiling.

N i g o r a. Ikki kun.

K o m i l. Savdolashmang, o'n kun. Bo'ptimi?

H a k i m. Keling, keling...

N i g o r a (*o'ylanib*). Mayli, uch kun.

K o m i l. Mana bo'ldi, oyijon. O'zinglar gaplashishni bilmaysizlar. Kelin hali yosh. Unga ro'zg'or tutish, yangi uyda yangicha muomala qilishni o'rgatishimiz kerak. Mana, o'zim o'rgatdim, tushuntirdim. (*Nigoraga imo qiladi.*)

S o t t i. Shu o'g'lingiz boshqacha-da.

N i g o r a (*F a r m o n b i b ining oldiga kelib, egilib salom beradi*). Meni kechiring, oyijon, yoshlik qilibman. (*Hamma barobar chapak chalib yuboradi.*)

M a ' m u r. Qaynona-kelin bhay, bhay. Shu xursandchilikka yuz grammdan choy otaylik.

M a h k a m. Mir, mir.

M a ' m u r. Kampir erib ketdilar, yuz gramm choy tutinglar.

X a k i m. Oyim shunaqalar, bir pov etib yonadilaru darrov o'chadilar.

A s q a r. Nima balo, Hakim, haligi doringda bir gap bormi, oyimni darrov boshqacha qilib qo'ydiya.

K o m i l. Shu doridan tez-tez berib tur.

F a r m o n. Senlarga gap topildi-ya. Men yaxshiga yaxshi, yomonga yomonman. Otaginang rahmatlik ham ertalab menga egilib salom beradilar.

K o m i l. Dadam bechoraga ham ko'p qiyin bo'lgan ekan-da.

F a r m o n. Bo'pti, gapni cho'zma. Choylaringni ichib bo'lgan bo'lsalaring, ishlaringga jo'nalaring. (*Kampir dasturxonga fotiha o'qiydi. Hammalari o'rinlaridan turadilar. Kampir ichkariga kirib keta boshlaydi. Avval Mahkam, undan keyin O'rinboy, keyin ketma-ket boshqalari yo'tala boshlaydilar.*) Ha, nima bo'ldi, ko'ksov bo'lib qoldilaringmi? Muncha yo'talasizlar?

M a ' m u r. 100 gramm shamol cho'ntakni bu yog'idan kirib 50 gramm bo'lib chiqib ketyapti-ku, mulla jiringdan...

F a r m o n. E, ha, hozir.

Kirib ketadi. Xotinlar ham kiyingani ketadilar.

F a r m o n b i b i chiqadi. Hamyonini ochib chorpoqa suyanchig'iga pul terib chiqadi. Yettita bir so'mlik, yettita ellik tiyinlik qo'yadi.

M a h k a m. Hech bir so'mdan oshmas ekan-da.

F a r m o n. Voy, senga yana hisoblab beraymi? Besh tiyin avtobusda borishingga, besh tiyin kelishingga, ellik tiyin obedga. O'ttiz tiyin sigaretaga. Bir tiyin gugurtga. To'qqiz tiyin uncha-muncha xarajatlaringga. Senlarga ham ellik tiyin kamlik qilyaptimi?

Kelinlar chiqib ellik tiyindan olib sumkalariga sola boshlaydilar. Etagi tizzasidan yuqori, yoqasi dekolte ko'ylak

kiygan N i g o r a chiqadi. Hamma hang-mang bo'lib qarab qoladi.

F a r m o n. Voy sharmanda. Voy beyuz. Bu qanaqasi? (*O'g'illariga.*) Qochlaring. Indamay qarab turgani uyalmaysanmi? (*O'zi ham yuzini to'sadi.*) Kir uyga, kir deyaqman!

N i g o r a. Nima gunoh qildim, oyijon?

F a r m o n. Oyi dema-e, yuzsiz.

H a k i m. Hamma yoshlar ham shu-da, oyi.

F a r m o n. Sen aralashma. Sen doktorman deb xotinlarni yechintirib, ko'kragiga qulog'ingni tutib, beting qotib ketgan. Oppoq bilagidan ushlab tomir ko'raverib eting o'lib qolgan.

N i g o r a. Gunohim nima axir?

F a r m o n. Shir yalang'och chiqa qolgin edi. Kiyim kiymay yalang'och yura qolgin.

S o t t i. Hozirgi yoshlarda uyat bormi, oyijon.

F a r m o n (*To'xtaga*). Ermisan, nimasan? Xotining akalaring oldida yalang'och yursa ham eting jimirlamaydi-ya. Aslida sen o'zingni xudo urgan. Opkir uyga. Etagi uzunroq ko'ylak kiydir. Ko'kragi o'lgurga ham bir nima yopib qo'y.

T o' x t a. Xo'p, xo'p, oyijon, hozir. (*Nigoraga*). Uyga kira qoling. Boshqa ko'ylak kiyib oling.

N i g o r a (*ovozini boricha*). Voy, men qanaqa uyga kelin bo'lib tushdim. O'n sakkizinchi asrga qaytib ketdim-ku.

H a k i m. Kelin hujumga o'tdi.

N i g o r a. Bu qaysi xonlik zamoni? Qaysi feodalning uyi?

A s q a r. Yomon bo'ldi. Kelin siyosiy tomondan olyapti.

N i g o r a. Gorkomga boraman. Arz qilaman. Toshkentdek shahri azimda bir feodal oila bor, tekshirib chora ko'ringlar deyman.

A s q a r. Bizga gap tegmasa go'rga edi.

N i g o r a. Ular quloq solmasa televizorga borib, miniatyurachilarga iltimos qilaman, basharanglarni ko'rsataman.

F a r m o n. E, hoy tirrancha, meni hech kim, hech narsa qilolmaydi. Men pensionerman.

N i g o r a. Bo'lmasa, sotsial ta'minot ministriligiga borib arz qilaman.

F a r m o n. Bor, undan kattasiga bormaysanmi. Bor-e...

N i g o r a. Pensiyangizni to'xtatirib qo'yaman.

O' r i n b o y. Obbo, kelini tushmagur, yomon joydan ushladi.

M a h k a m. Pul masalasi oyim uchun jiddiy masala. Qani, bu yog'i qanday ko'charkin.

F a r m o n (*gap topolmay qiynalib turadi. Zo'rma-zo'raki kuladi*). Sizlar nima qilib tomoshabin bo'lib turibsizlar? Ishingizga jo'namaysizlarmi?

A s q a r. Mashina kelsin.

F a r m o n. E, mashinang o'lsin. Muncha imillaydi? (*Nigoraga*.) Voy, aylanay, mendan xafa bo'ldingmi? Qo'y, xafa bo'lma. Qani, yur-chi, ikkalamiz ichkariga kirib bir murosaga kelib olaylik. (*Sottiga*.) Sen yur! (*To'xtaga*.) Sen qol!

K o m i l. Oyim taslim bo'lyapti.

A s q a r. Bu bir taktika. Oyim arslonga o'xshab ish tutadilar. Bir qadam orqaga chekinib turib, sakrab hamla qiladilar.

L u t f i (*Sottiga*). Kirmaysizmi? Oyimni soyalari bo'lib yurardingiz-ku!

B o' s t o n. Shu desangiz... Bu yerda nima gaplar bo'lishini bilib turishlari kerak-ku.

M u h a y y o. Shpionlik qilmasalar turolmaydilar.

S o t t i, Hazillaring o'lsin. (*Chiqib ketadi*.)

O' r i n b o y. To'xtanglar! (*Mahkamga*.) Men senga kimman?

M a h k a m. Akam bo'lasiz, akam.

O' r i n b o y (*Komilga*). Men senga kim bo'laman? Sendan so'rayapman?

K o m i l (*zo'rga*). Akam bo'lasiz.

O' r i n b o y (*Ma'murga*). Senga-chi, senga kim bo'laman?

M a ' m u r. Akajonim bo'lasiz, akajonim.

O' r i n b o y. Senga-chi Asqar? Nega indamaysan? Og'zingga talqon solib olganmisan? Gapir.

A s q a r (*zo'rga*). Akam bo'lasiz.

O' r i n b o y (*jonlanib*). Bu boshqa gap. Raz men senlarga aka bo'lganimdan keyin, o'lasanlarmi meni aytganimni qilsalaring. Ertaga shanba, indinga yakshanba, oyim ikki kun ko'chaga chiqazmaydi. Harakatlaringni qilib qo'ysalaring-chi.

M a h k a m. To'g'ri, bu bir, ikki kun diqqatvazlik, bu ikki, anovi o'lgurdan bir shisha eplash kerak, bu uch.

K o m i l. E, qo'ysalaring-chi. Yoshlaring bir joyga borib qoldi. Shuncha ichdilaring, shoxlaring chiqdimi?

O' r i n b o y. Sen iloji boricha jim tur.

A s q a r. Komil to'g'ri aytadi. O'sha o'lgurni ichmasalaring biror narsa bo'lib qolasizlarmi?

T o ' x t a. Nima keragi bor? Oyim bilib qolsalar, xafa qiladilar.

H a k i m. To'g'ri, sira iloji yo'q. Oyim eshikdan obisk qilib kiritadilar.

M a ' m u r. Agar mana bu akalarimiz xo'p desa olib kelishni ilojini qilamiz.

O' r i n b o y (*Komilga*). Bir shishagina olib kelaylik. Agar joning chiqib ketsayam. Faqat bir shisha.

K o m i l. Uf... xo'p. Bu eng oxirgisi bo'lsin.

M a ' m u r. Ie, shuncha odamga bir shisha nima bo'ladi? Yana tag'in ikki kun-a. (*Asqarga*). Siz ham bir shishaga rozi bo'ling. Bir shisha, xolos.

A s q a r. Voy-bo', e, xo'p-ey.

M a ' m u r. Ana, ikki shisha bo'ldi. Endi olib kelishni yo'lini qilish kerak. Aka, qari bilganni pari bilmas deyishadi. Siz yuz gramm maslahat bering.

M a h k a m. O'rinboy aka, sizni qorningiz bot-bot og'rib turadi. Ishdan qaytayotganingizda yo'lda grelkaga bir shishani solib qorningizga bosingizu voy-voylab kiring, bu bir. O'zimiz suyab uyga olib kirib yotqizib qo'yamiz, bu ikki.

O' r i n b o y. Ha, uka, bu masalada sen akademiksana. Lekin grelkani qaerdan olaman?

M a ' m u r. O'zim topib beraman. O'rdadagi apteka oldida uchrashamiz. Bittasi bo'ldi, endi ikkinchisini qanday qilib olib kelamiz, yana o'ylang.

M a h k a m. Hakim, sen doktorsan. Bir shisha aroqni olib, qog'ozini ko'chirib tashla-da, lotincha bir balo deb yozib yopishtirib qo'y. Manavi sumkangda kelsa oyim bilmaydilar. Ko'rsalar ham dori deb o'ylaydilar.

O' r i n b o y. Bu masalada ustasi farangsan-da.

M a ' m u r. Obbo siz-ey. Doim shunaqa suv qo'shilmagan gaplarni topasiz.

M a h k a m. Ha, endi, akasi... Ko'pni ko'rganmiz-da. Zarur bo'lgan paytda xotiniga chap berib, arokdan klizma qilganlarni ham ko'rganmiz.

M a ' m u r. Shunisi yaxshi ekan. Zakuska kerak emas.

K y e l i n l a r. Biz tayyor.

O' g ' i l l a r. Qani ketdik.

Oldinma-ketin chiqib ketishadi.

F a r m o n (*ichkaridan*). Nega ko'nmas ekansan? Ko'nasan. Men seni o'g'ri bo'l deyayotganim yo'q. Shuncha kelinlarim senga o'xshagan odam. Hammasi aytganimni qiladi.

N i g o r a. Men ko'nmayman. Siz axir zamonamizdan ikki yuz yil orqada qolib ketgansiz-ku.

F a r m o n. E, menga artistlik qilma. (*Sottiga*.) Bu kelin osonlikcha bo'yin egadiganga

o'xshamaydi. Qilt etgan tovushi, g'iring degan gapi menga yetib tursin. Tushundingmi?

S o t t i. Xo'p bo'ladi, oyijon. Ko'zim durbin, kulog'im mikrafon. (*O'pishayotgan Nigora bilan To'xtani ko'rib qoladi*). Voy sharmandalar, kuppa-kunduzi-ya. Voy ersiramay o'lgur-ey.

F a r m o n. Nima balo deb javrayapsan?

S o t t i. Bu yoqqa qarang, bu yoqqa!

F a r m o n (*ularni ko'rib yuzini to'sadi*). Hayo degan narsa yo'q bu benomuslarda. Otang rahmatlik shundoq Azim sher bo'la turib bir marta ham kunduzi o'pmagandi. Bolalar uxlagandan keyin chiroqni o'chirib qo'yib, keyin o'pardilar.

S o t t i. Hozirgilar unaqa emas. Duch kelgan joyda o'pishaveradi.

F a r m o n. Mening uyimda bunaqasi ketmaydi. Ko'rsatib qo'yaman.

Nigora bilan To'xtani quvib ketadi.

Parda tushadi.

U s t a B o q i. Kampir hozir dazmoldek qizib turibdi. Yaqiniga borib bo'lmaydi. Yaxshisi kampir hovridan tushguncha jindekkin o'z holiga qo'yaylik.

Chiroq o'chadi.

IKKINCHI PARDA

Sahna oldidagi voqea.

U s t a B o q i. Tamom. Kampirning zakazidan qutuldim. Sal kam bir qop eski-tuski. Kampiri tushmagur to mana men qoqqan nag'al qolguncha yamataveradi. (*Devordagi mixga ilingan kitobchani olib, tizzasiga qo'yadi*.) Endi preyskurant bo'yicha qilingan ishlarga baho qo'yamiz. Demak, hisob-kitob. Sakson tiyin, oltmish tiyin. Bir so'm sakson, bir so'm o'n, yetmish...

Zamonaviy kalta yubka kiygan N i g o r a kiradi. U s t a B o q i unga hayron qarab turadi.

Marshal kampir uni qandoq qilib shu ahvolda ko'chaga chiqazdi ekan-a?

N i g o r a. Usta amaki, oyim hali kelganlari yo'qmi?

U s t a B o q i. Marshal ertalab chiqib ketganicha hali qaytgani yo'q.

N i g o r a. Xayriyat-e. Ko'chaga chiqqanimni ayamga aytib qo'ymaysizmi?

U s t a B o q i. Xotirjam bo'laver, qizim, Usta amaking xoinlik qilmaydi.

N i g o r a. Rahmat sizga. (*Sumkasidan bir gazeta olib unga uzatadi*). To'rtinchi sahifasidagi feletonni yaxshilab o'qib oling. Oyim kelganda o'qib berasiz.

N i g o r a yugurib parda orqasiga kirib ketadi.

U s t a B o q i. Nega? O, bechora bola. Bu kampir hali seni ne ko'ylarga solarkin? (*Gazetani o'qiydi*). «Keyingi paytlarda... (*Qadam tovushlarini eshitib orqassha qaraydi*).

Oldinda F a r m o n b i b i, orqasida boshiga katta tugun ko'targan Sottixon kiradi.

F a r m o n. Tinchgina o'tiribsanmi, Boqi?

U s t a B o q i. Tinchlik. Chegarada hech qanday favqulodda hodisa ro'y bergani yo'q.

F a r m o n. Biznikiga hech kim kelgani yo'qmi?

U s t a B o q i. Yo'g'-e.

F a r m o n. Hech kim chiqqani hammi? Bizning zakaz bo'ldimi?

U s t a B o q i. Bo'ldi, gatop.

Kampir qopdagi remont qilingan poyafzallarni ko'zdan kschirib, tagidagi narxlarga norozi qaraydi.

F a r m o n. Jami qancha bo'пти?

U s t a B o q i. O'n sakkiz so'm.

F a r m o n. Bu ustaxona hukumatnikimi, o'zingiznikimi?

U s t a B o q i. Aholiga maishiy xizmat ko'rsatish bo'yicha-shahar boshqarmasining filiali. Tushudingizmi?

F a r m o n. Xo'p anoyi mijoz topibsanda, a? Bekor aytibsan. (*Uning oldiga to'rtta bir so'mlik tashlaydi.*) Shu bo'ladi.

U s t a B o q i. Qolganini yonimdan to'laymanmi? Cho'zib qo'ying, onajon. Bu hukumatning puli. Tiyniga hiyonat qilib bo'lmaydi. (*F a r m o n yana besh so'm tashlaydi.*)

F a r m o n. Shu yetadi. Qani, Sottixon, o'rgilay ko'taring.

U s t a B o q i. Hoy, hazillashmang.

F a r m o n. Ko'p xira bo'lma. (*Uni turtib chiqib ketadi.*)

U s t a B o q i. Xayriyat-e, bu gal hisob-kitob to'ppa-to'g'ri bo'ldi. Yarmini berishini bilamanda, shuning uchun ikki barobar qilib aytgandim. Agar to'qqiz so'm desam albatta to'rt yarim so'm berardi. Bu kampir millioner. Bugun oila a'zolari maosh oladigan kun. Ko'raylik-chi, nima bo'larkin? Hoy, kim bor? Chegarani och!

Yana o'sha hovli. Kech payti, N i g o r a chiqadi. Uning egnida ertalab kampir kiydirib qo'yg'an uzun ko'yлак. Etagi yerga sudralib kelyapti.

F a r m o n. Ha, ko'nmas ekansan, muloyim bo'lib qopsan-ku. (*Nigora unga yaqin kelgach*). Qalay, qizim, tinch o'tiribsanni? Men yo'g'imda hech kim so'ramadimi? Telefon ham qilmadimi?

N i g o r a. Hech kim kelgani yo'q.

F a r m o n. Hoy Sotti, kirim-chiqim daftarlaringni olib chiq!

S o t t i (*stolcha ko'tarib chitsadi. Unda schyot va bir necha qalin daftarlar bor*). Mana, tayorman, oyijon.

F a r m o n. Boshladik.

F a r m o n b i b i kelini Sotti bilan hisob-kitob qilish uchun tayyor o'tirishipty. O'g'li Asqar bilan kelini Lutfinisa o'z uylari tomon o'ta boshlaydilar.

F a r m o n. Qayoqqa? Maoshni tashlab ketinglar. (*Sottiga*). Sottinisa, «Kirim daftari»ni oching.

S o t t i. Hammasi tayyor. Boshladik.

A s q a r. Buni qarang-a, sal bo'lmasa esimdan chiqay deпти. Assalomu alaykum, hozir-hozir.

F a r m o n. Bo'la qol, polkovnik, pul olyapsanni yo qo'ltig'ingni qashlayapsanni?

A s q a r. Mana, mana, oyijon.

F a r m o n (*pulni olib erinmay sanaydi. Cho'tga tosh tashlaydi*). Yozib qo'ying, Sottinisa. Qani, beriroq kel, polkovnik. Engash: engash deyapman. (*Asqarning qo'yin cho'ntagiga qo'l titsib ikkita o'n so'mlik oladi.*) Bu nima?

A s q a r. Iya, qolib ketibdi-ku. Buni qarang-a.

F a r m o n. Bo'ldi, ketaver, polkovnik. Sottinisa, manavu yigirman ham yoz!

L u t f i. Mana, oyijon.

F a r m o n (*pulni sanab cho't tashlaydi*). Cho'g'i o'lgur pas-ku. Besh so'mi qani? Sumkangni qara!

L u t f i. Mana, oyijon, o'zingiz bergan 50 tiyin qoldi. E-ha, smena injenerimizning tug'ilgan kuniga kollektiv sovg'a olmoqchi. Mendan ham besh so'm ushlab qolishdi.

F a r m o n. Tug'ilmay o'lsin, tug'ilmaygina o'lsin. Manavuni, 20 so'mni qizingga jo'nat. Moskva degan shaharda o'qisa-yu, holidan xabar olmasalaring. Avji imtihon paytida bolaginam birovga zor bo'lib qolmasin. Bilib qo'y, qiz bolaning zoriqishi yomon yo'lga yurishi. Pochtadan jo'natib kvitantsiyasini o'zimga opkelib ko'rsatasan.

L u t f i. Rahmat oyijon.

F a r m o n. Shoshma. O'tgan oy 25 so'm jo'natganman. Mana yana 10 so'm. O'ttiz so'm bo'ldi. Sottiniso, «chiqim daftari»ga 30 so'm xarjni ham yozib qo'ying. O'zingga nima kerak?

L u t f i. O'g'lingizga bitta kastyum olsak.

F a r m o n. Hukumat melisalarga tekinga yaltiroq tugmali kastyum-shim beradi. Boshqa gaping yo'qmi?

L u t f i. Axir to'y-hashamlarga militsiya formasida boradilarmi?

F a r m o n. Nnma, borib bo'lmaydimi? Or qiladimi? Kimsan polkovnik. Uchraganki militsiya zoti bo'lsa, hammasi yog'ochdek tik kotib, chest beradi. O'zingga nima kerak?

L u t f i. Hech narsa kerakmas.

S o t t i. Sleduyushiy.

Mahkam bilan Bo'ston kiradi. Ular kampirga salom berib o'z uylari tomon keta boshladilar. Kampir ularni to'xtashga undab imo qiladi. Ikkovlari nima gapligini darrov payqab shoshib cho'ntak kavlay boshlaydilar.

F a r m o n. Juftakni urib qochib qolmoqchimidilaring?

M a h k a m. Oz bo'lmasa esdan chiqay degan ekan-da. Hozir, hozir boplaymiz.

F a r m o n. Hammang ham shunaqasanlar. Maosh olganda eslaring kirdi-chiqdi bo'lib qoladi.

M a h k a m (*yonidan hamyonini olib ichidagi pullarni, hatto tanga-chaqalarini ham onasining oldidagi dasturxonga to'kadi*). Bo'ldimi? Qutuldimmi?

F a r m o n. Yo'q, hali bo'lgani yo'q. Nega oqsayapsan? Oyog'ing og'riyaptimi? Qani, o'sha og'rigan oyog'ingni tuflisini yechgin-chi.

M a h k a m. Ie, ie, qo'ying-e.

F a r m o n. Yech deyapman.

M a h k a m. Oyi, qiziqmisiz? Kelinlarim oldida mulzam qilmang.

F a r m o n. Gapni aylantirma, yech.

M a h k a m. Xo'p bo'ladi, mana.

F a r m o n. Yo'q, o'ng oyog'ingnikini yech.

M a h k a m. Xo'p.

F a r m o n. Nima, o'ng bilan chapni farqiga bormay qoldingmi? (*Mahkam o'ng oyog'idan tuflini yechadi. Kampir tuflini ichiga qo'lini tiqib 25 so'mlikni topadi.*) Bu nima?

M a h k a m (*o'zini go'llikka solib*). Iya, qiziq bo'ldi-ku? Yo tavba! Buni bu yoqqa kim tiqib qo'yipti? Yo tavba! Men buxgalterman-a.

F a r m o n. Men pulni hididan bilaman. Bilib qo'y, pulni yutvorsang ham topaman. Ko'zlarim rengen bo'lib ketgan. Bor, ketaver. (*Mahkam asta keta boshlaydi.*) Sotti, 25 so'mni ham yoz!

B o' s t o n (*sumkasidan pul olib uzatadi*). Mana, shu desangiz, oyijon.

F a r m o n. Shu desangiz demay gapir. Hammasi shumi?

B o' s t o n. Oyijon.

Sotti kampirning qulog'iga shivirlaydi.

F a r m o n. Nega ko'p?

B o' s t o n. Yana aliment yuboriptilar. Ammo bu pulga, shu desangiz... bolamning o'ziga

velosiped olib bersam degandim.

F a r m o n. Sotti, pulni menga ber. Ellik so'm ekan-a. Pochtadan o'ziga qaytarib yubor. Men bunaqa puldan hazar qilaman. Bolani o'zim boqqanman. Bu yog'iga ham qurbim keladi. Velosipedni o'zim olib beraman. (*Pulni Bo'stonga beradi.*) Pochtadan jo'natib kvitantsiyasini o'zimga ko'rsatasan. (*Sottiga*). O'sha eski eri o'lgurning ishxonasiga mening nomimdan xat yozib ber. Ikkinchi pul yuborma, deb yoz. Yuborsa partkomga yozib sharmandasini chiqazaman. O'zingga nima kerak?

B o' s t o n. Shu desangiz...

F a r m o n. Shu desangiz demay gapir!

B o' s t o n. Xo'p bo'ladi, oyijon. Shu desangiz... ishxonamiz yonidagi do'konga yaponcha jemper kepti. Shundan bittagina olsam. Shu desangiz... iltimos, o'shandan bittasini olib bering. Jon oyijon, iltimos.

F a r m o n. Tavba, yaponchasini kiygilari kepti. O'zimizniki teshib chiqadimi? Bozorda ivirsib yuradigan qayoqdagi qalang'i-qasang'i xotirlarning egnida yaponcha jemper. O'shalarining tengi bo'ldingmi? Odamlarga hayronman, xo'rozqandni ham chet elniki bo'lsa yalayman, deydi. Jempering hali yap-yangi, Sottinisa, sen mashinadan benzin quyib, jemperini yuvib ber. Besh-o'n kun hidi kelsa ham o'zi o'lgur top-toza bo'ladi.

B o' s t o n. Shu desangiz... xo'p bo'ladi, xo'p...

F a r m o n. O'taver... bor!

S o t t i. Voy, sleduyushiy.

M u h a y y o pildirab uyi tomon keta boshlaydi.

F a r m o n. Hoy, hoy, g'ildirak. Qayokqa?

Muhayyo eshitmagan bo'lib unga qaramaydi.

F a r m o n. Hoy g'ildirak, hoy multfilm! Sizga aytyapman. Quloqni tom bosganmi?

M u h a y y o (*noiloj to'xtaydi*). Nima deysiz, oyijon?

F a r m o n. Bu yoqqa kelng, koqindiq. Bo'ylaringizdan o'rgilay, yaqinroq keling. Karmonni oching, girgitton. Nima bo'lsa hammasini soching, qoqindiq.

M u h a y y o (*sumkasini uning oldiga qo'yadi*). Mana, sumkaniyam ola qoling.

F a r m o n (*ichidagi pullarni olib, sumkaning o'zini surib qo'yadi*). Bu yog'i o'zingizga buyursin. Sizga nima kerak, o'rgilay?

M u h a y y o. Haligi... voy... orqa tomonidan tugma qadaydigan narsadan...

F a r m o n. Nima balo ekan? (*Sotti F a r m o n b i b ining qulog'iga shivirlaydi.*)

S o t t i. O'lsin, lefchik-da!

F a r m o n. Yoz. Otini aytmay, narxini yozsang, o'zim tushunaman. Bo'ldimi?

M u h a y y o. Importniysidan bo'lsa.

F a r m o n. Voy, importniysi kerakmi? Chiti ham bo'laveradi. Teshib chiqmaydi.

Ko'chadan O' r i n b o y voy-voylab kiradi.

F a r m o n. Ha, nima balo bo'ldi?

O' r i n b o y. Qornim, qornim burab og'riyapti.

F a r m o n. Voy, men o'lmasam. Biron dori-pori qildingmi?

O' r i n b o y (*qorniga bosgan grelkani ko'rsatib.*) Hozir o'tib ketadi. Yo'lda aptekadan grelka oldimu choyxonadan qaynoq suv quydirib qorninga bosib kelyapman.

F a r m o n. Sovib qolgandir. Menga ber, to'kib tashlab qaynoq suv quydirib beray.

O' r i n b o y. Judayam kaynog'i bo'lmaydi. Hozir rosa tobiga kelgan payti. Menga tegmanglar.

F a r m o n. Yana o'zing bilasan. O'zingdan o'tganini o'zing bilasan, bolam.
O' r i n b o y. Oyi, oyi, pulimni olinglar. Iltimos, pulni olinglar.

Pulni berib, inqillaganicha uyiga kirib ketadi.

F a r m o n. Sottiniso, buni ham yozing. Bolam bechora shu qorin og'rng'idan sira qutulmadi-da. Yana pul ketqazib, grelka sotib olipti-ya. Uyga kelganda-ku, butilkaga issiq suv quyib berardik. (*Ma'murga qarab.*) Sen nega tirjayasan? Bor, akangga qara, yonida o'tir!

M a ' m u r. Hozir, oyijon.

F a r m o n. O'rgilay, Sottinso, «kirim daftari»ni yoping. Endi «chiqim daftari»ni oching.

S o t t i. Mana, tayyorman, oyi. Ie, sleduyushiy.

B a s h o r a t. Mana, oyijon.

F a r m o n (*Bashoratga*). Kam-ko'stingni ayt. Nima kerak?

B a s h o r a t. Bir tovuqqa ham don kerak, ham suv kerak, degandek...

F a r m o n (*gapini bo'lib*). Maqol qo'shmay gapir. Maqol ham o'lsin, bo'lar-bo'lmasga suqulmay.

B a s h o r a t. Maqol so'z ko'rki, o'zingizdan qolar gap yo'q. Do'st boshga, dushman oyoqqa qaraydi, degandek... Tuflimning rangi o'chib, tumshug'i yalpayib ketibdi.

F a r m o n. U s t a B o q i o'lgurga to'g'rilatib bersam bo'lmaydimi?

B a s h o r a t. Eskini yamasang esing ketadi, degandek... Yetti marta tagiga charm qoqib bergan.

F a r m o n (*Sottiga*). Yoz. Tuflini deb yoz. Yana nima kerak?

B a s h o r a t. Yegan og'iz uyalar, «Qudachilik — ming yilchilik», o'zingiz bilasiz, bittayu-bitta qizim. Ko'zimning oqu qorasi, haligi qudalarimni bir chaqirsam degandim.

F a r m o n. Quda, quda. Qudalaringni tinch qo'y. Bunaqada boshingga chiqarib yuborasan. Ular xo'p ziyofatimizni yeyishgan. Sarpolarni to'qqiz-to'qqiz qilib kiyishgan. Qiz uzatdingmi, endi jim o'tir... Bo'ldi, ketaver.

B a s h o r a t. «Yuzga aytganni zahri yo'q», «Olarda kirar jonim, berarda chiqar jonim», qo'ying, oyi. Ziqualigingiz jonimga tegdi. Ro'zg'orimni bo'lak qilib bering yo meni javobimni bering.

F a r m o n. Nima?

B a s h o r a t. Ketaman.

F a r m o n. Qayoqqa?

B a s h o r a t. Oyimnikiga.

F a r m o n. Yoshing ellikdan oshib qolgan bo'lsa, oying necha yoshdaligini o'ziam bilmasa. Senga ko'zi uchib turgandir. Borsang tanirmikan?

B a s h o r a t. Nega tanimas ekanlar?

F a r m o n. Ko'zi ko'rmay qolganiga o'n yetti yil bo'lgan.

B a s h o r a t. O'zimni ko'rmasalar, ovozimdan taniydilar.

F a r m o n. Qulog'ini tom bosib qolganiga yigirma yilcha bo'lib qolgan. Qulog'ini ostida zambarak otsang ham eti seskanmaydi.

B a s h o r a t. Oyim ko'rmasalar ham, ovozimni eshitmasalar ham hidimdan biladilar.

F a r m o n. Senda hid qoptimi?

B a s h o r a t. «Ichingdan chiqqan baloga, qayga boray davoga» — yaxshimanmi, yomonmanmi — oyimni farzandiman. Oyim mendan tonmaydilar. «Ko'ng'iz bolasini oppog'im deyar ekan, tipratikon yumshog'im deyar ekan», «Har kimniki o'ziga, oy ko'rinar ko'ziga».

F a r m o n. «Ko'p gap eshakka yuk».

S o t t i. Sleduyushiy.

H a k i m kiradi.

F a r m o n. Yaxshi kelding, bolam. Akangga dori-pori qilib ber.

Hakim akasining uyi tomon yuradi.

T o' x t a. Avval men bilan raschyot qilib ket. Xotining qani?

X a k i m. Mana, hu ana...

F a r m o n. Bo'пти, ketaver.

M y e h r i kiradi, pulni beradi.

S o t t i. Sleduyushiy.

F a r m o n (*Mehriga*). Senga nima kerak?

M y e h r i. Har bir meditsina personali akademik Ivan Pavlov nazariyasiga binoan, shaxsiy gigienani o'ziga shartli refleks qilib olishi kerak.

F a r m o n. Gapni g'ijimlamay gapir. Muddaongni ayt.

M y e h r i. Meditsina hamshiralari manikyur qilib yurishlari shart...

F a r m o n. Tirnoq bo'yaydiganmi? Xina qo'ya qolsang bo'lmaydimi?

M y e h r i. Xina, bu xina akademik Ivan Pavlov hayitda...

F a r m o n (*Sottiga*). Xinani hayitda qo'yarkan. Xo'p, mayli, harna bo'lsa ham do'xtir degan oti bor. Kimsan F a r m o n b i b ining kelini, degan oti bor. Necha pul turadi?

S o t t i. Yetti so'm oltmish tiyin.

F a r m o n. Yetti so'm yoz. Oltmish tiyini o'zing topasan. Oltita ovsiningdan 10 tiyindan olsang, oltmish tiyin bo'ladi. Ular ham foydalanishadi. Bilib qo'y, bptta o'zingga emas. Bo'ldi, ketaver.

O' g' i l l a r u yoqdan bu yoqqa zakuska ko'tarib o'ta boshlaydilar.

Nima balo. Bu yoqqa serqatnov bo'lib qoldilaring?

A s q a r. Akamdan xabar olyapmiz.

F a r m o n. Akangni tinch qo'yinglar. Kasal odamni notinch qilmanglar. Birpas joni orom olsin. Xo'sh, (*Nigoraga*.) bunga hech narsa kerakmas. Kelinlik sarpolari yap-yangi turipti. (*Sottiga*.) O'zingga nima kerak? Senga nima ham kerak bo'lardi. Hamma vaqt uydasan. Tamom, daftarni yop.

K o m i l kirib, indamay pul berib chiqib ketadi.

S o t t i. Shu o'g'ingiz juda boshqacha-da. O'zi pulini olib kelib beradi-ya.

F a r m o n. Ha, nimasini aytasan? Qani endi, elektrdan, gazdan, telefondan, vodoprovoddan qancha qarzimiz bor. Opchiq qog'ozini.

S o t t i. Hisoblab qo'rganman. Hammasi 43 so'm.

F a r m o n. 43 so'm? Voy-bo'... Hoy, bunaqada tilladan tog'ing bo'lsa ham, yemirilib ketadi-ku. Bitta chiroqni yoqqanda, bittasini o'chirish kerak. Schyotchik o'lgur g'ir-g'ir qilib pulni so'rib ketaveradi. Bo'ldingmi, Sotti? Hammasi necha pul bo'пти?

S o t t i. Bo'ldim. 925 so'mu 74 tiyin.

F a r m o n. Bo'пти, bor endi, uydagilarni opchiq. (*Sotti pijamalarni opchiqadi*.) Mulla akalaringni chaqir.

S o t t i. Mulla akalaru!..

O'g'illar uylaridan chiqishadi. Sotti o'g'illarga bir xil pijamalarni tarqata boshlaydi.

F a r m o n. Uyda kiyishga. O'rinboyginam, tuzuk bo'lib qoldingmi?

O' r i n b o y. Oyijon, bu modadan qolgan-ku. Ie, inkubatoridan chiqqanday bo'lib ketskuk-ku.

H a k i m. Bolnitsa desak ham...

F a r m o n. Ko'p vaqillamalaring. Qani, uyingga bor hammang.
O' g' i l l a r. Rahmat, oyijon.

Ketishadi.

F a r m o n. Kelinlaru... Chiq hammang.

K y e l i n l a r chiqib kelishadi. Sotti ularga xam bir xil xalat tarqatadi.

F a r m o n. Kir qilmay, hadeganda kir mashinasiga solavermasdan kiyinglar. Kiypm deganni dazmol to'zitadi. Hadeb dazmol bosavermanglar. Xo'pmi? Muborak bo'lsin.

K y e l i n l a r. Rahmat, oyijon.

F a r m o n. Qani, uylaringga boringlar. (*Ketishadi.*) Sottiniso, qani «kirim daftari»ni yopib, «chiqim daftari»ni oching-chi.

S o t t i. Xo'p.

Bir qo'lida «VEF» radiosi, bir qo'lida gazeta bilan U s t a B o q i kiradi. Radioda manqa ashula g'irillab eshitilib turipti. Derazadan Nigora ularga qarab turadi.

F a r m o n. Tag'in qanaqa shum xabar topib kelding? Tinchlikmi?

U s t a B o q i. Endi shunaqa bo'p qopti. Xafa bo'lmaysiz-da.

F a r m o n. Nima bo'pti?

U s t a B o q i. Gazetada jindak turtib o'tishihti.

F a r m o n. Nima bo'pti?

U s t a B o q i. (*gazetani ko'rsatib*) Jindek turtib...

F a r m o n. Kimni?

U s t a B o q i. Siznp.

F a r m o n. Meni? O'qi, o'qi-chi!

U s t a B o q i. (*o'qiydi*). «Keyingi paytlarda qaynonalar bilan kelinlar o'rtasida jiddiy konfliktlar sodir bo'lmoqda...»

F a r m o n. Sekinroq o'qisang-chi. Kar emasman, eshitaman.

U s t a B o q p. «O'tmish sarqiti bo'lgan bu yaramas odat xanuzgacha baxtiyor oilalarimizga zahar solib keladi».

F a r m o n. Turgan joyidan o'qi.

U s t a B o q i. «Toshkentlik qaynonalar...» Mana eshitdingpzi? «Toshkentlpk qaynonalar, Hojinisaxon, Oyshaxon, Sultonxon aya va boshqalar tomonidan...» Eshitdingizmi? Va boshqalar tomonidan... kelinlarga boy-feodallarcha muomala qtlinayotganini biz alohida ta'kidlab o'tampz. Ushbu feleton yuzasidan o'z fikr va mulohazalaringizni yozib yuborishingizni so'raymiz». Tamom.

F a r m o n. Meni otim chiqmadi-ku? Meni otim yo'q. Meni otim yo'q.

U s t a B o q i. Chiqdi-ku.

F a r m o n. Qani?

U s t a B o q i. «...va boshqalar» degani siz deganida.

F a r m o n (*jahl bilan sapchib o'rnidan turib ketadi*). Seni bu yoqqa kim chaqirdi? Xotpn-xalaj bor uyga indamay bostirib kiraverasanmi?

U s t a B o q i. Ko'p o'dag'aylamang. Men sizni ogohlantirgani kelgandim. Yaxshilik qilmoqchi edim. Spz esa, yaxshilikni bilmadingiz. Gazetada «ushbu feleton yuzasidan o'z fikr va mulohazalaringizni yozib yuborishingizni so'raymiz» deyilgan. Men ham fikr va mulohazalarimni yozib yuborsam, sizniyam familiyantpz feletonga aniq yoziladi.

Chiqib ketadi.

F a r m o n. Hoy, Boqijon, to'xta! Men tushunmapman. Kelinim somsa yopyapti, issiqqina ikkitasini yeb ket. Choy ham tayyor. Boqi, to'xta. (*Boqi quloq solmay ketgach.*) Voy, endi nima qildim? Bu meni gazetaga feleton qildirib, sharmanda qilmasa go'rga edi-ya. (*Eshik taqillaydi.*) Qara, Sotti, kim kelyapti?

S o t t i chiqib ketadi. Bir ozdan keyin bo'yniga magnitafon osgan r a d i o m u x b i r ni boshlab kiradi.

M u x b i r. (*indamay atrofni aylanib, o'ziga kerakli ob'ektни qidira boshlaydi.*) Salom, o'rtoq Boboeva!

F a r m o n. (*ogohlantirib*). Meni o'g'lpm melisa.

M u x b i r. A? Yaxshi.

S o t t i. Meni erim institutda domla.

Muxbir ob'ekt qidirishda davom etadi.

F a r m o n (*xavotirlanib*). Hoy, kim bu? Nega so'ramasdan eshikni ochasan?

S o t t i. O'zingiz och dedingiz-ku.

F a r m o n. Men och desam, so'ramay-surishtirmay ochaverasanmi?

S o t t i. Qayoqdan bilay?

F a r m o n. Hoy to'xtasang-chi, kimsan o'zing?

S o t t i. «To'xta» degandan keyin to'xtang-da!

M u x b i r. Menmi? Men rejissyorman, radiodan...

F a r m o n. Haligi qo'lini mana bunaqa qiladiganmi?

M u x b i r. Yo'q, u dirijyor. Rejissyor bu... muxbir-da. Mana dokumentim.

S o t t p. Ha-ha, rejissyor ekan.

F a r m o n. Rejissyor.

S o t t i. Oyi, sizni ovozingizni yozgani kepti.

F a r m o n. A? Shundaymi? Men ashula aytishni bilmapman-ku.

M u x b i r. Lutfi Boboeva sizni kelingiz bo'ladimi?

F a r m o n. Sotti. Lutfi o'lgur meni sotipti.

S o t t i. E, yo'g'-e, sotsa men bilardim. Sotgani yo'q.

F a r m o n. Kelinim Lutfi Boboevaning eri polkovnik. U meni eng yaxshi ko'rgan kelinlarimdan biri.

M u x b i r. Menga shu kishi haqida reportaj yozishni topshirishgan edi. «Yulduz» firmasiga borib tsex boshliqlarp bilan gaplashdim. Ularning fikrlarini ham yozib oldim. Endi uyda — oila sharoitida qanday yashayotganlarini yozib olmoqchi edim. Shuning uchun sizning kelinlarpngiz to'g'risida aytadigan iliq gaplaringiz kerak. Siz aytib turasiz, men yozib olaman.

S o t t i. Ana, oyi, ovozingizni radioga yozib ketar ekanlar.

F a r m o n. Iya, shundaymi? Hoy, Sottiniso, dasturxon yoz. Tezda choy-poy olib kel. Bo'lmasa, o'g'lim, men aytay, siz yozing. Kelinginam biram mo'min, biram qobil. Hamma ishni o'zi qiladi. Pazandaligini aytmaysizmi?

M u x b i r. Hozir, oyijon. Bilasizmi, menga fon kerak edi-da.

F a r m o n. «Pon?» Yo'q, bizda «pon» yo'q.

M u x b r. Fon, fon.

F a r m o n. «Pon»ing nimasi?

M u x b i r. Yaxshisi, kelinlaringizni chaqiring, oyijon.

F a r m o n. Kelinlarni nima qilasan? Ulardayam «pon» yo'q.

M u x b i r. Men ularnn fon qilaman.

F a r m o n. Kelinlaru... Chiq hammang. (*Kelinlar chiqishadi.*) Manavu mulla akalaring sizlarni «pon» kplarmish. Radiodan kepti. Rejissyor.

K y e l i n l a r. «Pon?»

M u x b i r. (*kelinlarga yaqin borib*). Bilasizlarmi, opajonlar, fon, bu...

F a r m o n. Hoy, rejissyor. Ularga yaqin bormay bu yoqdan turib gapir.

M u x b p r. Xo'p, xo'p.

F a r m o n. O't bu yoqqa! Hoy, senga aytyapman!

M u x b i r. Mana o'tdim. Bilasizmi, opajonlar, menga fon kerak. Ya'ni ish protsessining ovozi. Ha, aytganday, Lutfixon Boboeva kim?

L u t f i. Men.

M u x b i r. Siz qozon bilan kapkir olib chiqing.

F a r m o n. Nima balo, ovqat qilmoqchimisan?

M u x b i r. Yo'q, menga ovozi kerak.

F a r m o n. Bo'pti, bor, olib chiq.

L u t f i qozon bilan kapkir olib chikadi.

M u x b i r. Bu yoqqa olib keling! (*Lutfiga.*) Faraz qilingki, siz osh qilyapsiz. «Hoy ovsin, to'g'ralgan sabzini olib kelinglar», «xo'p bo'ladi». «Hoy ovsin, guruchni yuvib keling», deysiz yana. Sizlar esa «hozir» deysizlar. Xullas, siz, o'rtoq Lutfi Boboeva, judayam xushmuomalalik bilan kapkirni qozonga urib, ovqat qilyapsiz. Tushunarlimi? Men qo'limni tushirishim bilan boshlaysiz. Xo'sh, xo'sh, endi tak... kechirasiz, kelinlaringiz orasida mayin kuladigani bormi?

F a r m o n. Ha, bor. Mana, Sotti juda mayin, juda chiroyli kuladi.

M u x b i r. Siz bu tomonga o'ting. Demak, sizga vazifa bunday. Hovlidagi kelinlarni xursandchiligini, sizning kulgingiz orqali berishimiz kerak. Shunday xushchaqchaq kulingki, radio tinglovchilarimiz, «ettita ovsinning ahilligini qaranglar», deb taajjublanib, havas qilsinlar. Kulgingiz tabiiy chiqsin, yurakdan berilib kuling. Xo'sh, siz, onajon, «radio mikrofonni Farmon bibining muhtasham hovlisi o'rtasiga o'rnatilgan» deganimdan keyin, sizga mikrofonni tutaman. «Hi», deb gapimni tasdiqlaysiz. (*Choy ho'plab.*) Demak, boshladik. To'xtang, to'xtang, men o'zim qo'limni tushirib ishora qilaman.

«Qadrli radio tinglovchilar, «Yulduz» firmasining ilg'or tikuvchisi Lutfixon Boboevaga bag'ishlangan eshittirishimizni boshlaymiz. Biz radio tinglovchilardan qaynona bilan kelinlar ahil yashamayotganligi haqida ko'plab xatlar olamiz. Shu xatlarga javoban biz mikrofonimizni yetti kelin bilan ahil yashayotgan oila — Farmon bibining muhtasham hovlisi o'rtasiga o'rnatganmiz». (*Qo'lini tushiradi.*)

F a r m o n. Hi...

M u x b i r. Yomon chiqsa, qirqib tashlaymiz. «Yetti qavat ko'rpacha ustida nuroniy bir onaxonimiz o'tiribdilar. Bu kishi yetti o'g'il, yetti kelinning onasi. Qirq bir nevaraning buvisi. Shu xursandchilikdan foydalanib, Boboevalar bilan tanishtirib o'tmoqchiman. Lutfixon Boboeva oilada pazanda, xushmuomala, qo'llari gul kelinlardan biri. Hozir Lutfixon aya hovlida osh qilyaptilar. (*Qo'lini tushirib, imlaydi.*) Mana, o'ng tomonimizda esa, oltita kelin bir-biri bilan inoq bo'lib ro'zg'or ishi bilan shug'ullanyapti. Biri sabzi to'g'ragan, biri hovliga suv sepgan, biri o'sma siqqan, biri erini shimiga dazmol bosgan, biri... Xullas, bu oilada qaynona bilan kelinlarni oralaridan qil o'tmaydi. Bu hovlida doim osoyishtalik hukm suradi. Mana, baxtiyor kelinlarning kulgisini bir eshiting-a. (*Qo'li bilan imo qildi.*)

Sotti yoqimsiz kuladi.

M u x b i r. Stop! Stop! (*Sotti to'xtamaydi.*) Stop deyapman. (*F a r m o n g a.*) Ayajon, to'xtating!

F a r m o n. Hoy, Sotti, to'xta, tag'in nima deysan?

M u x b i r. Bo'lmadi. Be«fon» yozamiz.

F a r m o n. Yo'q, «fon» bilan yozmasang bo'lmaydi. «Fon» bilan yozasan. (*Muhayyoga.*) Hoy, sen ham kul!

M u x b i r. Yo'q, yo'q, oyijon, kerakmas. Rejissyor sizmi, menmi?

F a r m o n. Bu uyda men rejissyor. (*Mehriga.*) Sen ham o't! Uchaloving yaxshilab kul. (*Kelinlar zo'rma-zo'raki kuladilar. Muxbir «stop», «stop» deganicha ularga murojaat qiladi. Axiri ularni to'xtatadi.*) Yana nima deysan?

M u x b i r. Ne udovletvoryaet.

F a r m o n. Nima?

M u x b i r. Qanoatlantirmaydi. «Be«fon» yozsak, zo'r chiqadi.

F a r m o n. Yaxshi chiqadimi ishqilib? Bo'пти, senlar boraver. Bu meni ovozimni yozarkan. Xo'sh, bo'lmasa, men gapiraman. Meni erim rahmatlikni Azim sher deyishardi. Hamma bedanaga ishqivoz bo'lsa, u kishi fonusga ishqiboz edilar. Doim fonus ko'tarib yurardilar.

M u x b i r. To'xtang. Eringizni nima aloqasi bor? Lutfi Boboeva haqida gapiring.

F a r m o n. Lutfi Boboeva mening eng yaxshi ko'rgan kelinim bo'ladi. Unga o'zim tarbiya berganman. Mo'min, qobil bola. Uy ishlarini o'ynab-kulib bajaradi. Hurmatimni qiladi. Pazandaligini aytmay qo'ya qolay. Lag'monni sochning tolasidek ingichka cho'zadi, chuchvarani danakdek tugadi. Yopgan nonlari lolaga o'xshab qizaradi. Ham ishda, ham ro'zg'orda ilg'or bo'lgan sevikln kelinim bilan faxrlanaman. Men umuman er-xotinning ishiga aralashmayman. Olgan maoshi bilan ishim yo'q. Kam-ko'stiga yaratsin, deb o'zlariga qo'yib beraman.

Muxbir o'rnidan turib, narsalarini yig'ishtirib keta boshlaydi.

F a r m o n. Hoy, hoy, yozib bo'ldingmi? Meni ovozimni yozganingga radio pul to'laydimi? (*Muxbir boshini irg'aydi.*) Meni familiyamni bilasan-a? Boboeva bo'laman. Adresimni bilasan. Pulni albatta yubor. Men pensionerman. Esingdan chiqmasin.

M u x b i r chiqib ketadi. Eshik taraqlab ochiladi, hovliqib U s t a B o q i kiradi.

F a r m o n. Yana qaiqa shum xabar olib kelding?

U s t a B o q i. Ma'muringiz yana to'yga boripti. Eshityapsizmi? Mahkam qassob to'y qilyapti. Ma'mur o'rtaga tushib olib, rubob bilan rosa ashulani olyapti. Eshiting, quloq soling-a. Do'ppisiga rosa pul qistirishipti. Ikki chakkasp pulga to'lib ketdi.

F a r m o n (*sapchib o'rnidan turib ketadi. Sottiga buyuradi.*) Yur. (*Usta Boqiga.*) Sen ham yur!

U c h o v l a r i shoshib chiqib ketishadi. Bir ozdan keyin ko'cha tomondan ularning ovozi eshitiladi.

S o t t i. Taksi!

F a r m o n. Hoy, taksi!

U s t a B o q i. To'xtadi. Yuguring!

K y e l i n l a r ayvon oldiga yugurib chiqishadi. Nngora ularning ahvoliga kuladi.

K y e l i n l a r. Chaqirdilarmi?

N i g o r a. Hech kpm chaqirgann yo'q. (*Yana kuladi.*)

B a s h o r a t. «Menam edim seningdek, sen ham bo'darsan meningdek». Kulmang, o'rgilay, kulmang.

N i g o r a. Kulayotganim yo'q. Beri kelinglar. O'tiringlar, opalar. Ahvolingizni ko'rib, achinib ketyapman.

B a s h o r a t. Kelganiqzga endi o'n kuncha bo'ldi. Hech gapdai xabaringiz yo'q. Bu uydagi kelinlar tuxum bosib, jo'ja ochishdan boshqa hamma ishni qilishadi.

N i g o r a. Nahotki, sizlar shunga chidab yuribsizlar?

B a s h o r a t. Ilojimiz qancha? Qaynonangiz bir puflasa, shamol, to'polon bo'lib ketadi. Uxlaganda ham ikki ko'zini ochib yotadi. Biror yoqqa ketsa, Sottixon degan shpionini postga tashlab ketadi.

N i g o r a. Shu ahvolga chidab yuraverasizlarmi? Bo'lmasam bir xotirjam gaplashar ekanmiz-da. Masalan, men bu ahvolda, erksiz quldek yashashga aslo rozi emasman. Nahotki yetti kishi, bir kishiga bas kelolmaymiz. O'ylab ko'ring, mening tarafimga o'tsangiz, hammamiz bir yoqadan bosh chiqarib kurashsak, bu uydagi tartib-intizom albatta o'zimiz xohlagancha bo'ladi.

Eshik taraqlab ochiladi. F a r m o n b i b i M a ' m u r ning qo'lidan sudrab kiradi.

F a r m o n. Mana, ko'ringlar bu tasqarani. Voy, sen kimga o'xshading? Otang mo'min, qobilgina odam edi. Sabr-qanoatli edi. Bitta akang buxgalter, bittasi tergovchi, bittasi polkovnik, bittasi doktor, bittasi ekonomist, nimangga yetkazolmayapsan? Bizni el-yurt oldida sharmandamizni chiqarding-ku, yaramas. (*Musht o'q talib kela boshlaydi. Asqar uning yo'lini to'sadi*). Qoch, sen nari tur. O'ldiraman bu artistni.

A s q a r. Yo'q, bu artist emas. Bu — artistlarga isnod keltirib yurgan otarchi. Urgan bilan bu yaramas otarchini tuzatib bo'lmaydi. Yaxshisi 15 sutkaga qamab qo'yish kerak.

M a ' m u r. Ashula aytganni qamash kerak, degan qonun yo'q. Ashula aytganni qamashsa, bittayam ashulachi qolmas edi.

K o m i l. Hukumat qamamasa, o'zim yerto'laga qamab qo'yaman.

M a ' m u r. Yerto'la zax, ovozim o'tirib qoladi.

L u t f i (*tamosha zalini ko'rsatib*). Oyi, qarang, shuncha odam qarab turibdi-ya!

F a r m o n (*zalga qarab*). Sharmanda bo'ldim. Uyga kiringlar! Bu yaramas bilan ichkarida gaplashaman. Darvozani bekit! Bekit! Bekit, deyaqman!

P a r d a.

UCHINCHI PARDA

Parda oldidagi voqea.

U s t a B o q i allaqanday qo'shiqni xirgoyi qilib tufli yamayapti. F a r m o n b i b i choynak-pisla ko'tarib kiradi. U sal xomushroq.

U s t a B o q i. Keling, general? (*unga taburetka qo'yib beradi.*) Tinch-omonmisiz? Kelinlar tinchmi? Nevaralardan xabar bormi? Sal xomushroq ko'rinasiz?

F a r m o n. So'rama, ustam. Tushlarim alag'da-chalag'da bo'lyapti. Otaginang har kuni tushimga kiradi.

U s t a B o q i. Tushga nimalar kirmaydi, deysiz. Kecha mening ham tushimga Azim amakim kiritilar. Negadir xafaroq ko'rindilar. Gap so'rasam yuzlarini teskari o'girib oldilar.

F a r m o n. Iya, sening ham tushimga kirdilarmi? Bunda bir gap bor. Cholim bechoraga bu dunyodagi ishlardan birontasi ma'qul bo'lmay arvohi chirqillab qolganga o'xshaydi. Sizga nima bo'ldi, desam indamaydi. Hoy, sizga nima bo'ldi, desam yana indamaydi. Oxiri etagiga yopishib olganimdan keyin, aytadigan gapini aytdi.

U s t a B o q i. Nima dedilar?

F a r m o n. Kelinlaringni nega qiynaysan? Ularni o'z holiga qo'y, deydi.

U s t a B o q i. Iya, do'ppini olib qo'yib o'ylaydigan gap aytibdilar-ku.

F a r m o n (*choy quyib ustaga uzatadi*). Juda yuragim siqilib ketdi. Sen bilan birpas gaplashib, chigilimni yozay dedim. Har qalay sen cholimni qadrtoni eding. Ovozginasini eshitgansan.

U s t a B o q i (*choy ho'plab*). Agar Azim otam «kelinlaringni tinch qo'y» degan bo'lsalar, bunda bir gap bor. Menga qarang, qariganingizda shular bilan adi-badi aytishib sizga nima zarur. Keling, o'z hollariga qo'yvoring. Bilganlarini qilishsin.

F a r m o n. Shundoq deysan, Boqijon, bu lapashanglar ro'zg'or tutishni eplayolisharmidi. Axir yetti oila yettiga bo'linib ketsa, bir-biridan mehr qochadi. Bir-biriga begona bo'lib ketishadi.

U s t a B o q i. Men sizga aytsam, General, yaqindagi tishlashadi, uzoqdagi kishnashadi, bildingizmi? Bir-birppp sog'inib, qadr-qimmatli bo'lishadi.

F a r m o n. Shundoq deysanu, Boqijon, bularning boshini bir qilgunimcha naq o'lib bo'lganman-a. Shuncha yil yiqqan-terganlarpmni sovurib yuborishadi.

U s t a B o q i. Old kelinigizning yetti bolasi bor. Kenjatoyingizdan boshqa hammasi bir uy bolaning ota-onasi. Ro'zg'orni shundog'am eplashinki. (*Shirin o'y surib.*) Bir tasavvur qilib ko'ring. Yetti kelin yetti qozonda ovqat qildi. Siz ayvonda, u yonboshingizda, bu yonboshpngizda bolish. Bir chekkadan kelinlar ovqat opkelishadi. Biri chuchvara, biri manti, biri kabob, biri somsa, biri lag'mon, biri palov, yana biri jo'jaxo'rozning sho'rvasini ko'tarib keladi. Siz hammasini jindek-jindek tatib ko'rib oxiri og'zingizga yoqqanini olib qolasiz. Kelinlar ishdan kelganda sizga biri ro'mol, biri ko'ylak...biri paypoq, biri jersi palto, biri kremplen ko'ylak... Ochig'ini aytsam, oqposhshoning onasi ham munaqa rohatni ko'rmagan.

F a r m o n (*U ham xayolga beralib*). Oh-oh, shundoq bo'lsa koshkiydi. Ro'zg'ori bo'lak bo'lgandan keyin mehri qochib, qayda ko'rdim qora eshagim, deb qolmasmikin.

U s t a B o q n. Yo'q, yo'q, bolalaringiz bunaqa emas. Sizning tarbiyangizdan chnqqan bolalarning hammasida sifat belgisi bor.

F a r m o n. Bu gapni qo'ya tur. Amaking tushimga har kirganda fonusimni ehtiyot qil, mendan qolgan bu meros fonusni to'ng'ichim O'rinboyginamga ber, deyaveradi. Bu nima degani ekan?

U s t a B o q i. Bunda katta gap bor. (*Kuladi.*) Og'aginamni bitta sirlarini ochib qo'ysam meni arvoh urmasmikin?

F a r m o n. O'zi nima edi-yu, arvohi nima bo'ladi. Aytaver.

U s t a B o q i. Otamning fonuslari sirli fonus edi. Menga ayting-chi, ota o'sha fonuslarini biron marta yoqqanlarini ko'rganmisiz?

F a r m o n. Yo'g'-e. Qirq yil birga umr ko'rib biron marta fonus yoqqanini ko'rmaganman. Ammo bir minut yonidan qo'ymasdi. Kunduzlari ham fonus o'lgurni ko'tarib yurardi. Kechasi boshiga qo'yib yotardi. Bir marta fonusiga kerosin kuyganimda, mendan so'ramay nega yog' quyasan, deb rosa qiyomat qilgandi. Jahli chiqib fonus piligini sug'urib tashlab, ichini chayqab boshqatdan yog' quydirgani ko'chaga chiqib ketgandi.

U s t a B o q i. Ha, balli. Otam rahmatlik fonusning ichiga kerosin quymasdilar. Aroq quyardilar. Ko'chalarda xoliroq burchaklarda to'xtab fonus piligini miq-miq qilib so'rardilar. Kechalari bosh ko'tarib, bir-ikki pilik so'rib qo'yardilar.

F a r m o n. Voy, qurib ketsin. Nega og'zingizdan qo'lansa hid keladi, desam jigarim kasal derdi. Gap bu yoqda ekan-da.

U s t a B o q i. O'lganni orqasidan yomonlab bo'lmaydi. Tushga kirganning gapidan chiqib bo'lmaydi. Otam nima degan bo'lsalar shuni qiling. Kelinlarni ozod qiling, fonusni O'rinboyga bering. Shunda tushingizga kirmay qo'yadilar.

F a r m o n. Tirigida durustroq gap og'zidan chiqmagan cholimdan o'lganda chiqadimi? Hay, men ketay, kelinlardan xabar olay, men yo'g'imda sulaymon o'lib, devlar qutulgan bo'lmasin.

U s t a B o q i. Har qalay arvoh arvoh-da. Kechalari bezovta qilmasin. Bir o'ylab ko'ring.

F a r m o n hardamxayol, parishon bir alpozda chiqib ketadi.

U s t a B o q i. Kampirning yuragiga kutqu solib qo'ydim. Uyga kirib rosa o'ylaydi. Gapim tomir-tomirigacha bordi. Endi kenja kelinni pishitib qo'yish kerak. Sirayam bo'sh kelmasin. Kampir hozir ellik protsent yumshadi. Yana bir harakat qilsam shalvirab kelinlarining oyog'i tagiga tushadi. Qani, bir qaray-chi, yana jazavasi tutib qolmadimikin. Hoy, kim bor, chegarani ochinglar! Och!

Asta parda ochila boshlaydi.

Saxnada Sotti bilan F a r m o n b i b i. Telefon jiringlaydi. Sotti telefonga yuguradi, trubkani olib gaplasha boshlaydi.

F a r m o n. Kim ekan bemahalda telefon qoqadigan?

S o t t i. Katta qudangiz, «shu desangiz»ni onasi.

F a r m o n. (*trubkani olib*). Labbay? Voy qudaginamdan o'rgilay, eson-omon yuribsizmi? Ha, xudoga shukur. «Shu desangiz»ni kamroq gapiring, miyam achib ketdi. Oqtoshga borib keldim. Nevaralaringiz chopqillab yurishipti. Xo'p, o'rgilay, xo'p. «Shu desangiz» unaqa jim bo'lib ketmang. Xo'p, xo'p, albatta boraman. Qizingizga ham aytib qo'yaman. (*Trubkani qo'yadi.*) «Shu desangiz»ni kichkina singlisinn bir joyga fотиha qilishibdi. To'yga qarashib yubor demoqchi-da. Dardi bo'lmasa telefon qilarmidi? Hozir borib, qizini terisini kapron paypoqdek shilib olaman. Telefon qil deb, oyisiga o'zi aytgan. (*Darvoza qo'ng'irog'i chalinadi.*) Qara-chi, Sotti, kim kelibdi? (*O'zi uyga kirib ketadi.*)

Nihoyatda yasangan o'rta yashar bir x o t i n tugun ko'tarib kiradi.

S o t t i. Kelsinlar.

X o t i n. Farmon bibining uylari shumi?

S o t t i. Ha, shu.

X o t i n. Adashmagan ekanman. O'zlari bormilar?

S o t t i. Hozir chaqiraman. Oyi, oyi, mehmon keldi.

F a r m o n. Kim ekan? (*Chiqadi. Notanish xotinni ko'rib, hayron qarab qoladi.*) Keling, o'rgilay. (*U bilan ko'rishadi.*) Sotti, dasturxon yoz!

Sotti ayvonga ko'rpacha solib, dasturxon yozadi. Xotin ikki tugunni ayvon labiga qo'yib o'tiradi. Xotin dasturxonga fотиha o'qiydi. Sotti samovar keltiradi. Hol-ahvol so'rashadi.

F a r m o n. Aybga buyurmaysizu, sizni tanimayroq turibman.

X o t i n. Ehtimol tanimassiz, sizning ta'rifingizni ko'p eshitganman, ko'pdan beri bir duongizni olay deb, orzu qilardim.

F a r m o n. Qadamlaringizga hasanot. Xush kelibsiz.

X o t i n. Meni ham o'g'il-qizlarim bor. Ular ham sizning bolalaringizga o'xshab, martabalikkina bo'lsa deb niyat qilganman. (*Tugunni yechib, har xil sovg'a-salomlarni Farmon bibining oldiga qo'ya boshlaydi.*)

F a r m o n. Nima qilyapsiz? Qo'ying, ayb bo'ladi.

X o t i n. Voy nega ayb bo'lar ekan? Xudoga shukur, toparmon-tutarmon o'g'lim bor.

F a r m o n. O'g'lingiz nima ish qiladi?

X o t i n. Bazaga mudir. Sizga nima kerak bo'lsa, menga ayting. Gilam kerakmi, garnitur kerakmi, paxtagulli choynak-piyola kerakmi, hammasi bor.

F a r m o n. Hech narsa kerakmas.

X o t i n. Mabodo kerak bo'lib qolsa deyman-da.

F a r m o n (*shubhalanib*). Bu xotinning ichida bir dardi bor. Bashorat kelinim aytganday: «Bir balosi bo'lmasa shudgorda quyruq na qilur». (*Xotinga.*) Ishqilib o'g'lingiz tinch-omon yuribdimi?

X o t i n. Xo'jalik ishidagi odamda tinchlik bo'larmidi? O'zi yemay, yeganlarni ko'rolmaydiganlar

ko'p.

F a r m o n (*o'zicha*). Endi daromadini boshladi. Qani, avjini ham eshitay-chi.

X o t i n. Yaqinda qiz chiqardim. Shuni gap-so'z qilishibdi. O'g'limning ustidan u yoqqa yozishibdi, bu yoqqa yozishibdi, yashshamagurlar. Chaquvdan bo'lib, qamalib qoldi.

F a r m o n. Aybi yo'q bo'lsa, hukumat adolat qilib qo'yib yuboradi.

X o t i n. Endi shundoq deysizu, onajon, harakat qilib qolgan yaxshi-da. Bir o'g'lingizning bojasi prokuror, bir o'g'lingizni tergovchi-militsiya deb eshitgan edim.

F a r m o n (*ensasi qotib*). Ha, shunaqaroq.

X o t i n. Sizdek xotinning farzandi ona gapini oladi. Bir gaplashib shu ishni bosdi-bosdi qilib yuborsangiz, qanaqa bo'larkin? Qiyomatli opa-singil tutinib ketardik.

F a r m o n. Nimalar deyapsiz?

X o t i n (*o'zicha*). Qiyomatli opa-singil bo'lib ketamiz, deganim yoqmadi. Puldan cho'z, deyolmay turibdi. (*Farmonbibiga*) O'rtaga tushing. Har qancha xarj bo'lsa, mana men turibman. O'g'limni turmadan chiqazsalar hech narsamni ayamayman. Ochiqchasiga gapirganimga xafa bo'lmaysiz.

F a r m o n. E, gap bu yoqda deng. Agar shu ishingizni to'g'rilab bersak, qancha pul bermoqchisiz?

X o t i n. Besh ming. (*Choy ho'playotgan Sotti qalqib ketadi. Uni ko'rgan xotin, jonlanib.*) O'g'lim chiqqandan keyin, yana 10 ming beraman. (*Bu gal Sotti qiyqirib yuboradi.*)

F a r m o n (*avval Sottiga bir xo'mrayib qaraydi, keyin o'zini go'llikka solib*). O'g'illarim ko'narmikan? Ularni o'zlari bilan gaplashish kerak. Sotti, hoy Sotti. (*Sottini turtib o'ziga keltiradi.*) Bor, mulla akalaringni chaqir.

X o t i n. Onasiz axir, o'g'illaringizni ko'ndiring. Bir og'iz gapga 15 ming olsangiz yomonmi?

F a r m o n. Xo'p, ko'ndirishga harakat qilib ko'raman.

Ichkaridan o'g'illari chiqishadi.

F a r m o n. Mana shular mening o'g'illarim

O' g' i l l a r. Assalomu alaykum!

F a r m o n. Hammasi meni hurmat qilishadi. Hozir so'rayman. Bolajonlarim!

O' g' i l l a r. (*qo'llarini ko'ksiga qo'yib*). Labbay, oyijon?

F a r m o n. Bolalarim, sizlarga harom tomoq yedirganmanmi?

O' g' i l l a r. Nima deyapsiz, oyijon?

F a r m o n. Shoshmanglar, sizlarga o'g'irlik qilgin, deb o'rgatganmanmi?

O' g' i l l a r (*qat'iy*). Yo'q.

F a r m o n. Meni bir gapimni ikki qilganmisizlar?

O' g' i l l a r. Yo'q.

F a r m o n. Men o'rtaga tushsam, pora olasizlarmi?

A s q a r. Siz o'rtaga tushmaysiz.

F a r m o n. Bordi-yu, o'rtaga tushsam-chi?

K o m i l. Biz sizni izzat-hurmat qilamiz. Hamma aytgan gapingizni bajarganmiz. Ammo bu iltimosingizni o'lsak ham bajarmaymiz.

F a r m o n. Bolajonlarim!

O' g' i l l a r. Labbay?

F a r m o n. Rahmat sizlarga! Rahmat. Endi eshitinglar. Manavi xotinning o'g'ri, muttaham o'g'lini qamoqdan chiqarishimiz kerak ekan. Buning evaziga bu xotin bizga 15 ming so'm berar ekan. 15 ming so'm-a...

A s q a r (*telefon trubkasini olib*). Ruxsat eting, oyi...

F a r m o n. Qo'y, bolam, qo'y. Endi sizlarga ruxsat. Boringlar! (*O'g'illari chiqib ketgach.*) Endi, mehmon, bizni kechirasiz. Sizni iltimosingizni bajarolmaymiz. Boshqa iltimos bo'lganda mayli edi.

Meni Bashorat kelinim aytganday: «Nima eksangiz, shuni o'rasiz». Endi boring. Sovg'angizni ham olib keting.

X o t i n (*og'ir ahvolda qolib*). Meni kechiringlar...

Ketadi.

F a r m o n. Voy buni qara-ya. Eshikdan halimday muloyim bo'lib kirib kelishidan bir balosi bor-ov, deb o'ylovdim-a. Bu yer yutkur ispiqulon meni nima deb o'ylayapti o'zi? Men u o'ylagan xotinlardan emasman-a! Hoy, Sotti, bo'l tezroq. Kiyinib chiq. Qudamnikiga kech qolamiz.

S o t t i. Hozir, oyijon, hozir.

Ichkaridan olti kelin chiqadi.

N i g o r a. Rozi bo'ladilar, ko'ndiramiz.

L u t f i. Hammamiz iltimos qilsak, albatta ko'nadilar.

B a s h o r a t. «Yaxshi gap bilan ilon inidan chiqar».

M u h a y y o. Bordi-yu, urishib bersalar-chi?

M y e h r n. E, ko'p injiqlik qilmang. Bo'lmasa, planimizni buzib qo'yasiz.

K y e l i n l a r (*Bo'stonga*). Qo'rqmang, ayting, aytavering.

B o' s t o n. Shu desangiz... oyijon... Men ham siz bilan borsam degandpm. Agar rozi bo'lsangiz, darrov kiyinib chiqardim. Shu desangiz...

K y e l i n l a r. Xo'p deya qoling, oyijon... Axir singillarini to'ylari-ya... Iltimos sizdan...

F a r m o n. Senlar jim tur. (*Bo'stonga*.) Sizga nima bor, o'rgilay? Erga tegayotgan sizmi, singilingizmi? To'y maslahatinn sizziz, o'zimiz pishitib kelamiz.

B o' s t o n. Oyijon, shu desangiz... Men oyimning bosh bolasiman-a. Bormasam xafa bo'ladilar.

F a r m o n. Shu desangiz... bo'lmasa siz boring, men qolay. Bo'ldi, ko'p ming'irlyayverma. Bormaysan, gap tamom!

S o t t i. Tayyorman, oyijon. Kalitni bering.

F a r m o n (*kalitni beradi*). Uf, nima balo surtding? Sasib ketibsan-ku?

S o t t i. Tugmasini bossa, povillab otiladigan atirdan sepaman deb, adashib pashsha o'ldiradigan «Aerozol» o'lgurni sepib yuboribman.

F a r m o n. Uf, nari tur-e! Mashinani oynasini ochib qo'y. Hoy kelinlar, men ustilaringdan qulflab ketaman. Erlaring daydib samovar-pamovarga chiqib ketmasin. Urishmay, talashmay o'tiringlar. Bugun otdix. Hech qayoqqa chiqmaysizlar.

K y e l i n l a r. Mayli, oyijon, mayli. Mashina oynasini yopib o'tiring, bo'lmasa shamollab qolasiz.

— Yaxshi borib keling.

— Sottixon, qudaxolamga ayting, oyimga yaxna choy qilib bersinlar.

— Tinch o'tiramiz.

— Mashnnani sekinroq yurgizing.

F a r m o n (*o'zicha*). Yo tavba, bularga bir narsa bo'lganmi?

Chiqib ketadi.

B o' s t o n. Erga tekkuncha qora yerga tegsam bo'lmasmidi?

B a s h o r a t. Qo'ying, yig'lamang, o'zi shundog'am yuragimiz siqilib turibdi.

M u h a y y o. Bir qorindan talashib tushgan singillari to'y bo'laman deb tursa-yu, borolmasalar-a. Bu qanday gap bo'ldi?

N i g o r a. Bu uy emas, turma.

M y e h r i. Kelinglar, bir hasratlashaylik.

B a s h o r a t. Hasratga balo bormi? Hasrat qilaverib, qilaverib betimga ajin tushib ketgan. O'rta Osiyoning xaritasiga o'xshayman. «Oyni etak bilan yopib bo'larmidi», o'rgilay. Menga qarang, Nigora, ko'zg'olonni shu bugunoq boshlaymiz.

N i g o r a. Bo'пти, hoziroq boshlaymiz. Demak, birinchi vazifa eslaringizdami?

K y e l i n l a r. Ha. Avval erkaklarni o'z tomonimizga og'dirib olamiz. Keyin ular bilan maslahatlashib ish tutamiz. Hozir hovlida «biz bu uydan ketamiz» deb bakiramiz. Tushunarlimi? Qani, boshladik.

K y e l i n l a r. Biz bu uydan ketamiz...

Mehri, Muhayyo va Bo'ston joylaridan qimirlamay turadilar.

N i g o r a. Sizlarga nima bo'ldi?

M u h a y y o. Qandoq bo'larkin-a?!

M y e h r i. Asab sistemamga ta'sir qilmasmikin?

B a s h o r a t. E, lanj bo'lmay keting. Kemaga tushganning joni bir.

M u h a y y o. Oyim bizni yeb qo'yasmikinlar?

N i g o r a. Qo'rqmang, kurash qurbonsiz bo'lmas. Boshladik.

Olti kelin bab-barobar, «bu uydan ketamiz!» deb qichkira boshlaydilar. T o' x t a yugurib chiqadi.

T o' x t a. Xoy, sizlarga nima bo'ldi?

N i g o r a. Siz nari turing. Aralashmang!

K y e l i n l a r. Bo'ling, ovsin, chaqqon, chaqqon qimirlang.

— Mashnna chaqirdingizmi?

— Men tayyorman.

K y e l i n l a r uylaridan yuklarini ko'tarib chiqishadi. Ularning shovqinidan erlari hayron bo'lib kirishadi.

O' g' i l l a r. Ha?

N i g o r a. Biz bu uyda, bunaqa sharoitda yashayolmaymiz. Hammamiz ketamiz.

O' g' i l l a r. Qayoqqa?

K y e l i n l a r. Mikrorayonga.

M y e h r i. U yerdagi yangi uylar akademik Ivan Pavlov nazariyasiga mos. Hamma tomondan sanitariya qoidalariga rioya qilingan. Oshxonalarining devori oq chinnidan. Issiq suv bir yoqdan, sovuq suv bir yoqdan shildirab oqib turadi.

— Pollari parket.

— Xonalarini shamollatadigan ventilyatsiyasi bor.

— Vannaxonasi poshsholarning saroyiga o'xshaydi.

— Kir yuvganda mag'zava tortadigan kanalizatsiyasini aytmaysizmi?

N i g o r a. Ana shunaqa ajoyib uylarga ketamiz.

M a ' m u r. Bo'пти. (*Muhayyoga.*) Avval ikkovimiz alohida gaplashib repetitsiya qilib olaylik.

I k k o v i chikib ketadi.

H a k i m. Har bir meditsina personalni diagnostika bemor oldida qo'yamay, alohida xonada konsilium qiladi. Yuring.

Xotinini opkirib ketadi.

A s q a r. Jonidan, siz mashhur tikuvchisiz. Kiyim deganni alohida xonada primerka qilinadi.

Yuring, o'sha yerda gaplaringizni bir primerka qilib olamiz.

L u t f i bilan chiqib ketadi.

M a h k a m. Biz moliya xodimlari hisobdan adashib ketmaslik uchun alohida xonada hisob-kitob qilamiz. Yuring, qiladigan ishimizni cho'tga solib ko'ray.

B o ' s t o n n i opchiqib ketadi.

K o m i l. Bizning xotin hozir yo'q. Malikai Dilorom kelguncha manavu romanni oxirlatib qo'yaman. (*Chiqib ketadi.*)

O ' r i n b o y. (*Bashoratga*). Siz bular ichida eng kattasisiz. Har bir gapni o'lchab gapirishingiz kerak. Uning ustiga atelemodni eng zo'r bichiqchisisiz. Orqangizdan akademiklar, ministrlar, xalq artistlarining xotpnlari ergashib yuradi. Har bir gapni andozaga solib gapirishingiz kerak. Yuring, gapingizni andozaga solamiz.

I k k o v i chiqib ketishadi.

T o ' x t a. Endi npma bo'ladi?

N i g o r a. Bpttasi ham va'dasida turmadi-ya!

Kulis ortidan kelinlarning baqirgani, yig'isi eshitaladi. Hamma o' g' i l l a r uylaridan dodlab chiqishadi.

H a k i m. E, oyim bilan ochiqchasiga gaplashishimiz kerak. Bo'lmasa, xotinlarimizdan ajralib qolamiz.

N i g o r a. Mulla akalar, men oyimni juda yaxshi ko'rib qoldim. U kishi juda ajoyib odam ekanlar. Hech kim o'z aybini bilmaydi, deganlaridek, oyimlar o'z ayblarini o'zlari bilmayaptilar. Axir, o'zinglar o'ylab ko'ringlar. Mehmonga borolmasak, mehmon chaqirolmasak, xohlagan kiyimpimizni kiya olmasak, ko'nglimiz tusagan ovqatni pishirib yeya olmasak. Kinoteatrlarga borish u yoqda turspn, uyimizdagi televizorni faqat «Otalar so'zi, aqlning ko'zi» bo'lganidagina ko'rsak. Men bu uyga yangi kelgan odamman. Leknn ahvollaringni ko'rib bunaqa yashab bo'lmasliginp bilib turibman. Sizlarning beparvoliklaringiz g'ashimni keltiryapti.

M a h k a m. Kenja kelinning ta'nalari to'ppa-to'g'ri, bu bir, yangi kelgan odam ahvolimiznn darrov biladi, bu ikki. O'zimiz sezmaymiz, o'rganib ketganmiz, bu uch. Uyat, uyat, bu to'rt.

M a ' m u r. Biron jo'yali maslahat bering, ko'pni ko'rgan odamsiz, aka.

M a h k a m. Men nima deyman, bu bir, mana, domla ganirsin, bojasi prokuror, zakon biladi, bu ikki.

K o m i l. Men bojam bilan oyimni yo'lga solish uchun dunyodagi jami yuridik qonunlarning hamma moddalarini qo'llab ko'rganmiz. Ish chiqmagan. Manavi tergovchi bir npma desin. Bunaqa ishlarning ko'pini hal qilgan.

A s q a r. Biz onajonimizni juda yaxshi ko'ramiz. Keksa odam, dillari og'rimasin, deb qattiq gapirmaymiz. Uyimizning ahvolini qarang, kelin, bu uyni buzish mumkin emasmish. Oyimni tarbiyalash u yoqda tursin, hatto mana bu uyni buzib, o'rniga yangisini qurolmaymiz. Bu uyga hammamizning knndik qonimiz to'kilgan emish. Uyimizni devorlarida dadamiz rahmatlikning panjalarini izi qolganmish. Oyimizdan bekitgan pulga yangi uyni loyahasini chizdirib qo'rganmiz. Tayyor bo'lganiga bir hafta bo'ldi. Shu hakda oyim bilan ochiqchasiga gaplashmoqchi bo'lgandim, foydasi bo'lmadi. Endi o'zlaring bilganlaringni qilinglar.

N i g o r a. Sizlar hurmat qilamiz deb, qul bo'lib yuribsizlar-ku. Asqar aka, bu militsiya polkovnigining gapi emas. Siz qanchalab jinoyatchilarni to'g'ri yo'lga solib yuborgansiz. Oyimga nima bo'пти? Tuzatish mumkin.

A s q a r. Qo'lingizdan kelsa, marhamat, tuzating.

N i g o r a. Menga qo'yib bersanglar, ertagayoq oyimni boshqacha qilib qo'yardim.

H a k i m. Siz bu ishni qilsangiz yarashadi. Hali oyim bo'yuningizga minganlaricha yo'q. Yana uch kun jim turib bersangiz, mulla mingan velosipeddek yuvosh bo'lib qolasiz.

M a ' m u r. E, bo'lmagan gapni qo'yinglar. Konkret gaplardan gapiringlar. Aka, aka, sizning kallangiz Gosplandek aniq ishlaydi. Bir ishlating. Mana bundoq qilib barmog'ingizni peshonangizga tirab, bir o'ylang. Jami suv qo'shilmagan gaplar sizdan chiqadi.

M a h k a m. Hammamiz bir mulohaza qilib olaylnk. Demak, oyim erkimizni qo'limizdan olib qo'rganlar. Demak, biz erkimizni qo'lga olish uchun kurashishimiz kerak. Ana, endi maqsadimiz aniq bo'ldi. Har sohani o'z ministriligi bor. Oyimga o'xshagan kampirlarning ministriligi qaerda? Yo'q.

H a m m a. To'g'ri, yo'q.

M a h k a m. To'g'ri, yo'q. Demak, oynmlarning ustlaridan hech qaerga shikoyat qilib bo'lmaydi. Kiyim g'ijim bo'lsa, dazmollaymiz. Uyimiz buzilsa, remont qilamiz, oyimlarni dazmol qilib bo'lmasa, remont qilib bo'lmasa, rahmatlik dadamiz Azim sherni chaqirib, «bu kampiringizni tarbiya qilib bering», deyolmasak. Demak, biz faqatgina u kishining onglariga ta'sir qilib, qayta tarbiyalashimiz kerak.

H a m m a. Vo...

O' r i n b o y. Shoshma, shoshma, o'ylab-o'ylab shu gapni topdingmi? Oyim hozir necha yoshga kirdilar?

H a m m a. 75 ga.

O' r i n b o y. Ha, balli, 75 yoshga kirgan bo'lsalar, u kishini tarbiyalash uchun yana 25 yil vaqt kerak. Ana unda nima bo'ladi? Ana unda 100 ga kiradilar. O'ylab-o'ylab topgan gapini qarang-a. Baribir hech ish chnqmaydi. Tarqalinglar. (*Hamma u yoqdan bu yoqqa o'ylanib yuradi.*)

N i g o r a. (*birdan*). Topdim!

H a m m a. A? Nima?

N i g o r a. Shoshmanglar, bu nihoyatda maxfiy bo'lishi kerak. Yuringlar, ichkarida gaplashamiz.

Chiroq o'chib bir oz pauzadan ksyin yonadi. F a r m o n bilan S o t t i qudasinikidan kelyapti.

F a r m o n. Voy-voy, mahallasining bolalarini shumligi, mashinamga mix bilan chizib qo'yadi, deb o'tirgandek bo'lmadim.

Parda orqasidan k y e l i n l a r chiqa boshlaydilar.

K y e l i n l a r. Assalomu alaykum, yaxshi borib keldingizmi?

— Charchamadingizmi?

— Hammasi tinchmi?

B o ' s t o n. Qalay shu desangiz, to'y maslahati bittimi?

F a r m o n. E, shu desangiz... demay gapirsangiz-chi. Shu desangizni oyingizdan eshitaverib boshim og'rib kelyapman. Onangni to'yga tayyorgarligi yo'q ekan. Nimangiz bor desam, nuqul 4 ta patnis bilan o'nta piyolasini ko'rsatadi. Oyingni oldidan shu desangiz... besh yuz so'mga tushib kelyapman. «To'yni restoranda qilaman, hamma narsa tap-tayyor bo'ladi, ortiqcha tashvish qilib yuramanmi?» deydi. Qurg'urni gapida jon bor. Haqiqatan ham to'y qilaman deb, oyog'i kuygan tovuqdek pitillab, kuydi-pishdi bo'lib yurgandan ko'ra, restoranda qilib qo'ya qolgan yaxshi. Shuncha azobni nima keragi bor. Jonini huzurini biladi qudam.

S o t t i. Pishiq-da o'lgur, pishiq.

K y e l i n l a r. Rahmat sizga, oyijon, rahmat.

U s t a B o q i. Odamlaru odamlar, bog'da bitgan bodomlar, eshitmadim demanglar. Bugun mahallamiz klubida «Kelinlar qo'zg'oloni» degan ajoyib tomosha ko'rsatiladi.

K y e l i n l a r. Voy, oyijon, biz ham boraylik.

— Iltimos sizdan, jon oyi.

F a r m o n. Jim bo'linglar. Klubda senlarga pishirib qo'yibdimi? Bugun televizorda «Otalar so'zi, aqlning ko'zi» bo'ladi. O'shani ko'rasizlar. Yur hammang!

B o q i. ...«Kelinlar qo'zg'oloni» degan ajoyib tomosha ko'rsatiladi.

K y e l i n l a r. Joy oyijon, xo'p deya qoling.

F a r m o n. Hoy, Boqi, bileti qimmatmi?

U s t a B o q i. Sizga baribir emasmi? Yo tomoshaga bormoqchimisiz?

F a r m o n. Ha.

U s t a B o q i. Unday bo'lsa, sizlarga tekin.

K y e l i n l a r. Ana, tekin ekan. Tekin... xo'p deya qoling.

F a r m o n. Bo'пти, yuringlar.

Dekoratsiyalar o'rtasida yana xuddi shunday kichik dekoratsiya, olti o'g'il xotinlari rolida, Maqqam F a r m o n b i b i rolida chiqadi. F a r m o n b i b i va kelinlari sahna chetidagi stullarda o'tirishibdi.

U s t a B o q i. Ho, artistlar, tayyormisiz? Qani, boshladik.

Parda ochiladi. Sahnada F a r m o n b i b i ning kiyimini kiyib olgan Mahkam turibdi.

M a h k a m. Kelinlaru...

K y e l i n l a r. Huv... (*Zaldan.*)

F a r m o n. E, senlar jim o'tiringlar. (*Zaldan.*)

M a h k a m. Hoy, kelinposhsho, bo'ling tezroq, «Kirim», «chiqim» daftarini olib chiqing.

K o m i l. Tayyorman, oyi.

M a h k a m. Qani endi hisobla-chi, vodoprovodga, svetga, telefonga, gazga qancha to'lashimiz kerak ekan?

K o m i l. Hammasini hisoblab qo'yanman.

S o t t i. Men bilaman, 43 so'm. (*Zaldan.*)

K o m i l. O'zim ham bilaman, 43 so'mu 00 tiyin.

M a h k a m. Voy-bo', 43 so'm. Hoy, bunaqada tilladan tog'ing bo'lsa ham yemirilib ketadi-ku. Bitta svetni yoqqanda, ikkinchisini o'chirish kerak-da. Schyotchik o'lgur g'ir-g'ir qilib, pulni so'rib ketaveradi-ku. Tayyormisiz, kelin?

K o m i l. Tayyorman, boshladik.

A s q a r (*kiradi*). Salom oyijon. Mana. (*pul beradi.*)

M a h k a m. Cho'g'i pas-ku? Besh so'mi qani?

A s q a r. Smena injenerimizni tug'ilgan kuniga kollektivimiz sovg'a tayyorlayotgan edi. Mendan ham besh so'm olib qolishdi.

M a h k a m. Tug'ilmay o'lsin, tug'ilmaygina o'lsin. Lekin baribir meni hisobimda yana o'n yetti so'm yetmay turibdi.

K o m i l. Mana mundoq qiling, topasiz.

M a h k a m. Qani, mening oldimga keling-chi, kelinposhsha. (*Asqar yaqinlashadi.*) Bismillohi rahmonu rahim. (*Ko'kragiga qo'l tiqadi.*) Hech narsa yo'q ekan.

K o m i l. Voy ado bo'lsin.

F a r m o n. (*zaldan*). Voy, bu meni ko'rsatyapti!

K y e l i n l a r. Yo'q, oyijon, axir bu spektakl-ku.

T o' x t a (*kalta yubka va maykada*). Oyijon, bir shaharga tushib kelsam degandim.

M a h k a m. Voy, o'zim aylanay. Bo'ylaringizga qoqindiq. (*Roldaligi esiga tushib.*) Ie, voy sharmanda, voy beyuz!

T o' x t a. Voy, oyijon, gunohim nima?

M a h k a m. Shiryalang'och yura qolgin edi. Qipyalang'och yura qolgin edi.

T o' x t a. Bu uy emas, turma. Ha, turma.

Chiqib ketadi.

M a h k a m (*Asqarga*). Nima kamchiliklaring bor? Nima deysan?

A s q a r. Oyijon, uyimizni ahvoliga karab bo'lmaydi. O'g'illaringiz sizdan yashirgan pullariga yangi uyni loyihasini tayyorlab qo'yishgan. Ana shu yangi uyni qursak yaxshi bo'ladi.

M a h k a m. Bekor aytibsan. Bu uyga bolalarimni kindik qoni to'kilgan. Bu uyning devorlarida cholginamning panjasining izlari turibdi. Bu uyda 41 ta nevaram tug'ildi. Bu uyni buzmaymiz, hech qayoqqa ketmaymiz.

A s q a r. Qo'ying, oyi, bu uyda men ortiq turolmayman. Ketaman.

M a h k a m. Voy ado bo'ling siz. Qayoqqa ketasiz?

A s q a r. Oyimmikiga.

M a h k a m. Boring, ketsangiz ketavering.

A s q a r. Xudo olsun bu uyingizni. Yelkamning chuquri ko'rsin.

Ketadi.

K o m i l. Voy savil-ey. Sleduyushiy!

F a r m o n. Meni ko'rsatyapti. Hoy! (*O'rnidan turib ketadi, kelinlar chuvillashib joyiga o'tqazib qo'yishadi.*)

M a ' m u r. (*pildirab kiradi*). Assalomu alaykum.

M a h k a m. G'ildirak, hoy g'ildirak.

M a ' m u r (*yurishda davom etib*). Assalomu alaykum.

M a h k a m. Hoy, g'ildirak, sizga aytyapman. Quloqni tom bosganmi?

M a ' m u r. Voy memimi?

M a h k a m. Ha, siz, akasi jonidan. E, oyisi jonidan. Voy, o'zim o'rgilay sizdan. Bo'ylaringizga bo'ytumor.

M a ' m u r (*uyalib*). Voy, qo'ying, oyi.

M a h k a m. Qani girgitton, sumkangizni ko'p g'ijimlamay oching-chi, ichidagilarni mana bu yerga soching-chi.

M a ' m u r. Voy, sumkamniyam ola qoling, oynjon.

M a h k a m. O'zim aylanay. (*Komil Ma'murning sumkasidan pul oladi.*) Mana sumkangiz. Sizga nima kerak?

M a ' m u r. Mengami? Haligi...

M a h k a m. Tuflimi? Ichko'ylakmi?

M a ' m u r. Ishxonamizda putyovka berayotgan ekan. O'g'lingiz bilan bir Kavkaz tomonlarni aylanib kelsak.

M a h k a m. Voy, Kavkazda nima qilasz? Pishirib qo'yibdimi? Mana, televizorda har haftada ikki marta «Olamga sayohat» degan eshittirish beradi. O'shani ko'rib, uyda ko'milib o'tiravering. Haligi, ilonlar deysizmi, fillar deysizmi, ayiqlar deysizmi, maza qilib ko'rib o'tirasiz. Kavkazga borguncha tug'ing. Hoy, menga qarang, nimaga tug'maysiz? O'g'lim bechora ikkita bola bilan o'tib keta beradimi?

M a ' m u r. Voy, shunga shunchami, aka? Ie, oyi. Yuz grammlik gap ekan-ku. Tug'ardimu figuram buzilib qolishidan qo'rqaman.

M a h k a m. (*Komilga*). Hoy kelin, «kirim» daftariga yozib qo'ying. Bu kelinim shu bugundan boshlab to'qqiz oy, to'kqiz hafta, go'qqiz kun, to'qqnz soatdan keyin tug'ishi kerak.

M a ' m u r. Ziqnaligingiz qolmadi-qolmadi-da. Jonimga tegib ketdi. Ketaman.

M a h k a m. Qayoqqa?

M a ' m u r. Oyimnikiga.

M a h k a m. Voy, undan nariga o'tib keting.

K o m p l. Navbat kimniki?

O' r i n b o y kiradi, pul beradi.

M a h k a m. Kam-ko'stingni ayt, nima kerak?

O' r i n b o y. Bir tovuqqa ham don kerak, ham suv kerak degandak...

M a h k a m. (*gapini bo'lib*). Maqol qo'shmay gapir. Maqol ham o'lsin, bo'lar-bo'lmasga suqilmay.

O' r i n b o y. Maqol so'z ko'rki. «Bor tovog'im, kel tovog'im» deganlaridek, qudalarimni bir chaqirsam degan edim.

M a h k a m. Quda, quda, qudalaringni tinch qo'y. Qiz uzatdingmi, endi jim o'tir.

O' r i n b o y. Ziqnaligingiz jonimga tegdi. Ketaman.

M a h k a m. Qayoqqa?

O' r i n b o y. Oyimnikiga.

M a h k a m. Yoshing 50 dan oshib qolgan bo'lsa, oying necha yoshligini o'ziam bilmasa. Senga ko'zi uchib turgandir. Borsang tanirmikan?

O' r i n b o y. Taniydilarmi, tanimaydilarmi, eshitadilarmi, eshitmaydilarmi, hidimdan biladilar.

M a h k a m. Senda hid nima qiladi?

O' r i n b o y. O'zimni hidim bor-ku.

M a h k a m. Naftalin hidi.

O' r i n b o y. Qarimanmi-qurimanmi, oyimni qiziman. Mendan tonmaydi. Har kimniki o'ziga, oy ko'rinar ko'ziga. Qurib ketsin, shu uyingiz.

K o m i l. Yana kim bor?

H a k i m. (pul beradi). Assalomu alaykum.

M a h k a m. Senga nima kerak?

H a k i m. Akademik Ivan Pavlov nazariyasiga binoan har kuii kaloriyasiz suyuq ovqat ichavermasdan vitaminli, kaloriyali ovqat yeyish kerak. Men qo'y go'shti, qo'y yog'idan osh yemoqchiman.

M a h k a m. Bugun sho'rva bo'lyapti. Hammamiz sho'rva ichamiz. Palovni payshanba kuni yeymiz.

H a k i m. Bunaqa qilsangiz ketaman.

M a h k a m. Voy, sen o'lgurdan ham gap chiqadimi? Sendan-a? (*Zalda o'tirgan Nigorani ko'rsatib.*) Voy-dod, manavini kelganiga o'n kun bo'lmay, boshqa kelinlarimniyam yo'ldan uribdi.

O' g' i l l a r tugunlarini ko'tarib chiqishadi.

M a h k a m. Kelinlaru...

K y e l i n l a r. (*zaldan*). Huv...

F a r m o n. Jim bo'linglar. Bu meni ko'rsatyapti dedim-ku.

U s t a B o q i. Yo'q, yo'q, siz emas, o'tiring.

M a h k a m. Shartlaringni aytinglar.

O' r i n b o y. Har bir oila o'ziga o'zi qozon qaynatsin.

H a k i m. Har bir oila mehmon chaqirish, mehmonga borish huquqiga ega bo'lsin.

M a ' m u r. Har bir oila a'zosi kinoteatrlarga borish, madaniyat o'chog'larida hordiq chiqarish huquqiga ega bo'lsin.

A s q a r. Shu paytgacha yig'ilib qolgan oila byudjetidan har bir oilaga yangi uy kurib berilsin.

T o' x t a. Har kim olgan maoshini o'z ehtiyojiga yarasha sarf qilib, modniy kiyimlarni kiyishga ruxsat etilsin.

H a k i m. Oilada shpion shtati qisqartirilsin.

K o m i l. Yo'q, yo'q, yo'q.

O' r i n b o y. Agar shartlarimizni bajarmasangiz biz hammamiz ketamiz.

H a m m a. Ketamiz!

M a h k a m (*F a r m o n b i b i g a*). Farmonbonu, maslahat ber, nima qilay? Kelinlarim ketib qolsa, o'g'illarim xotinsiz qoladi-ku. Axir 41 ta nevaram bor.

F a r m o n (*kulganicha*). Hoy kampir, seni miyangda eski zamoni achigan-bijigan qiliqlari qolib ketgan. Shunday yaxshi kelinlaringni qiynab qo'yibsangiz-ku. Ularni shartini bajarib, erklarini o'z qo'llariga ber!

M a h k a m. Shartlaringizga ko'ndim. Hammalaringiz erkinsizlar.

Kichik parda yopiladi.

F a r m o n (*kulib*). Buni rejissyori kim?

B o q i. Rostini aytaymi?

F a r m o n. Aytaver.

B o q i. Kenja kelinangiz Nigoraxon.

F a r m o n. Rahmat sizlarga. Juda maza qilib tomosha qildim. Kenjatoyim To'xtavoydan ko'nglim notinch edi. O'lib ketsam bu bo'shshganning holi nima kechadi, derdim. Baxtiga sen uchradim. Endi ko'nglim tinch.

O' g' i l l a r. Nima gap, oyijon? (*Parda orqasidan chiqib.*)

F a r m o n. O'zlaringni bilmaslikka solmanglar. Sizlarga rahmat, bu...

H a m m a. Bir...

F a r m o n. Salomat bo'linglar... bu...

H a m m a. Ikki...

M a h k a m. Siz ham salomat bo'ling, yuzga kiring...

H a m m a. Bu uch.

F a r m o n. (*zalga qarab*). Ana ko'rdinglarmi, ming marta eshitgandan bir marta ko'rgan yaxshi.

U s t a B o q i. Buning hammasi hazil. Lekin hazilda ham, ozgina chini bo'ladi. Aktyorlarimiz oshirib yuborgan bo'lsalar, kechirasizlar.

F a r m o n. Shu paytgacha bular meni choldirmamga o'ynab kelishdi. Endi men bularning choldirmasiga o'ynayman. Qani, chalinglar!

P a r d a

1976 yil.